

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА

Філологічний факультет
Кафедра української літератури

**ВИВЧЕННЯ В ЗЗСО ФЕНОМЕНА ОЛЬГИ КОБИЛЯНСЬКОЇ
ЯК ЧИТАЧКИ**

Кваліфікаційна робота
Рівень вищої освіти – другий (магістерський)

Виконала: здобувачка VI курсу, 601 групи
другого (магістерського) рівня вищої освіти
освітньої програми «Українська мова та
література»

спеціальності 014 «Середня освіта»

Марчук Христина Вікторівна

Керівник: д. філол. н., доцент Ковалець Л. М.

Рецензенти: доц. Попович О. О.,
к.ф.н., учитель вищої категорії Чернівецького
ліцею №20 Чернівецької міської ради
Прокопчук Ю.П.

До захисту допущено,
протокол засідання кафедри
№ _____ від _____ 2025 р.
Зав. кафедри _____ Валентин МАЛЬЦЕВ

Чернівці, 2025

АНОТАЦІЯ

Марчук Х. В. «Вивчення в ЗЗСО феномена Ольги Кобилянської як читачки». Спеціальність 014 «середня освіта (українська мова і література)». Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича. Чернівці, 2025.

Робота присвячена вивченню в закладах загальної середньої освіти феномена Ольги Кобилянської як читачки. З цією метою розглянуто світоглядно-естетичну концепцію авторки «Землі» та читацькі інтереси письменниці. Окремо характеризуються методика аналізу творів О. Кобилянської у шкільному курсі літератури та використання педагогічних інновацій під час роботи над спадщиною мисткині. Запропоновано методичні моделі занять з вивчення на уроках української літератури читацьких інтересів О. Кобилянської та сформульовано рекомендації щодо цього.

Ключові слова: *Ольга Кобилянська як читачка, художня література, книжка, методика викладання в ЗЗСО творчості О. Кобилянської.*

ANNOTATION

Marchuk Kh. V. “Studying the phenomenon of Olha Kobylianska as a reader in secondary schools”. Speciality 014 “Secondary education (Ukrainian language and literature)”. Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University. Chernivtsi, 2025.

This work is devoted to the study of the phenomenon of Olha Kobylianska as a reader in general secondary education institutions. To this end, the worldview and aesthetic concept of the author of “Land” and the writer's reading interests are considered. The methodology for analysing O. Kobylianska's works in the school literature course and the use of pedagogical innovations when working on the artist's legacy are characterised separately. Methodological models for studying O. Kobylianska's reading interests in Ukrainian literature lessons are proposed, and recommendations are formulated in this regard.

Key words: Olha Kobylianska as a reader, fiction, book, methodology for teaching O. Kobylianska's works in secondary schools.

Кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів наукових досліджень інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

_____ МАРЧУК Х. В.

ЗМІСТ

АНОТАЦІЯ.....	2
ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ І. ФЕНОМЕНАЛЬНІСТЬ ПОСТАТІ ОЛЬГИ КОБИЛЯНСЬКОЇ В УКРАЇНСЬКІЙ ЛІТЕРАТУРІ.....	9
1.1 Світоглядно-естетична концепція О. Кобилянської.....	9
1.2. Читацькі інтереси письменниці.....	14
Висновки до розділу І.....	23
РОЗДІЛ ІІ. МЕТОДИКА ОЗНАЙОМЛЕННЯ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ З ЧИТАЦЬКИМИ ІНТЕРЕСАМИ ОЛЬГИ КОБИЛЯНСЬКОЇ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ У ЗЗСО.....	25
2.1. Методика аналізу творів О. Кобилянської у шкільному курсі літератури.....	25
2.2. Використання педагогічних інновацій під час роботи над спадщиною мисткині.....	35
2.3. Рекомендації щодо вивчення постаті О. Кобилянської як читачки у ЗЗСО.....	46
Висновки до розділу ІІ.....	55
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ.....	57
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	60
ДОДАТКИ.....	70

ВСТУП

Актуальність дослідження. Літературному процесові перших десятиліть XX століття притаманні стрімкі темпи зростання, збагачення ідейно-тематичного змісту творчого доробку митців художнього слова, різноманітність та експериментування з жанрами й образами у контексті концептуальних засад модернізму. Тому не випадково цей період у вітчизняному літературному процесі відомий багатьма персоналіями митців, однією з яких є видатна письменниця Ольга Кобилянська. На формування особистості цієї мисткині визначальний вплив мали її культурне оточення, виховання у дусі кращих традицій європейської культури, високий рівень читацької культури. Саме читання книг українських і зарубіжних авторів стало ідеальною базою для формування Ольги Кобилянської як письменниці. Про цю мисткиню здобувачі освіти знають здебільшого з її творчого доробку, який ілюструє сучасникам провідні ідеї, генеза яких сягає тих істин, які письменниця почерпнула з читання книг.

У методичних статтях фіксуємо достатню кількість поглядів педагогів-словесників щодо методики викладання творчості Ольги Кобилянської у курсі української літератури в ЗЗСО. Проте практично відсутні наукові статті, методичні розробки з вивчення постаті Ольги Кобилянської як читачки у контексті її творчості, адже засвоєні під час читання книг знання, ідеї, погляди письменниця реалізувала у своєму творчому доробку.

Саме завдяки читанню в О. Кобилянської сформувався багатий духовний світ, уболівання за ідею гендерної рівності, емансипації, фемінізму тощо. Розвиваючись як читачка, письменниця створила образ непересічної особистості з сильним характером, високим рівнем освіченості й духовними орієнтирами, прогресивними ідеями, прагненням до особистого щастя. Значущість читацьких інтересів Ольги Кобилянської у її творчості зумовило вибір теми наукового дослідження «Вивчення у ЗЗСО феномена Ольги Кобилянської як читачки».

До студій над життєвим шляхом і творчою спадщиною Ольги Кобилянської зверталися І. Барчишина, Н. Боженко, Г. Левченко, В. Матвіїшин, М. Моклиця, Н. Наumenко, Л. Починок, К. Семенюк, Ю. Чернова. Вивчення модерністських ознак у творах письменниці було предметом наукових пошуків таких учених, як І. Георгіце, О. Єрешко, В. Кандинська, М. Крупка, Н. Лапушкіна, Н. Михайловська-Вільданова, О. Яблонська. Ґрунтовний аналіз феномена письменниці розкрито у дослідженнях В. Вознюка, С. Кирилюк, І. Кейван, Ю. Микосянчик, Я. Мельничук, Е. Панчука, Ф. Погребенника та ін.

Об’єкт дослідження є світоглядні орієнтації та творчість Ольги Кобилянської.

Предмет дослідження – читацькі інтереси Ольги Кобилянської й методи вивчення її постаті як читачки.

Мета роботи – розкрити особливості вивчення феномена Ольги Кобилянської як читачки в курсі української літератури у ЗЗСО.

Завдання роботи:

- проаналізувати світоглядно-естетичну концепцію О. Кобилянської;
- проаналізувати читацькі інтереси О. Кобилянської;
- вивчити методику аналізу творів О. Кобилянської у шкільному курсі літератури;
- проаналізувати використання педагогічних інновацій під час роботи над спадщиною мисткині;
- розробити методичні моделі занять з вивчення читацьких інтересів О. Кобилянської на уроках української літератури у ЗЗСО;
- сформулювати рекомендації щодо вивчення постаті Ольги Кобилянської як читачки у ЗЗСО.

Методи дослідження: теоретичні (теоретичний аналіз, описовий метод, біографічний, історико-культурологічний); практичні (методичне моделювання). З допомогою методу теоретичного аналізу було вивчено наукові джерела, літературознавчі праці, дослідження про світоглядно-

естетичні засади творчості О. Кобилянської. Використання цього методу дало змогу визначити основні поняття й теоретичні підходи до розуміння феномена письменниці-читачки. Для розкриття ідейного змісту творчості Ольги Кобилянської було застосовано описовий метод, що дав змогу провести системне узагальнення біографічних фактів, відомостей про читацькі інтереси Кобилянської, коло її улюблених українських і зарубіжних митців, філософів, громадських діячів та відображення цих впливів у її творчості. Завдяки біографічному методові було проаналізовано важливі етапи життєвого шляху письменниці, які вплинули на формування її естетичних поглядів і читацьких орієнтирів. Застосування історико-культурологічного методу сприяло аналізу впливу епохи, суспільних і культурних процесів на формування О. Кобилянської як читачки. Через метод методичного моделювання було розроблено розгорнуті методичні моделі уроків з вивчення феномена мисткині як читачки в курсі української літератури в ЗЗСО.

Теоретичне значення наукової роботи полягає у розширенні теоретичних уявлень про життя і творчість Ольги Кобилянської, про її світогляд, ідейно-художній зміст творчості, про читацькі уподобання мисткині.

Практичне значення результатів дослідження полягає в тому, що результати наукового пошуку можуть стати основою для написання наукових студій, присвячені життєпису Ольги Кобилянської, підготовки презентаційних матеріалів із вивчення творчого доробку мисткині, розробки методичних порад щодо викладання творчості Ольги Кобилянської на уроках української літератури у ЗЗСО; оприлюднення кращого методичного досвіду з досліджуваної теми у фаховій періодиці, методичних веб-ресурсах, на науково-практичних конференціях, участі педагогів у змагальницьких фахових заходах, спрямованих на виявлення високого рівня професійно-педагогічної майстерності.

Наукова новизна роботи полягає в тому, що у ній запропоновано авторські методичні моделі уроків української літератури в ЗЗСО з вивчення феномена Ольги Кобилянської як читачки.

Обсяг і структура наукової роботи. Наукова робота складається зі вступу, двох розділів, чотирьох підрозділів, проміжних і загальних висновків, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг роботи – 95 сторінок.

РОЗДІЛ І

ФЕНОМЕНАЛЬНІСТЬ ПОСТАТІ ОЛЬГИ КОБИЛЯНСЬКОЇ В УКРАЇНСЬКІЙ ЛІТЕРАТУРІ

1.1 Світоглядно-естетична концепція О. Кобилянської

Ольга Кобилянська – видатна українська письменниця і громадська діячка, своїм життям і творчістю пов’язана передовсім із рідною Буковиною, з Україною та світовою культурою. Вона зверталася у своїй творчості й громадській діяльності до важливих і водночас заборонених у період її життя тем і проблем. Письменниця жила в такий час і в такому середовищі, де не прийнято було давати вищу освіту жінкам, але, незважаючи на це, вона зуміла здобути ґрунтовні знання, перейнятися ключовими ідеями західної філософії саме завдяки своїй читацькій компетентності. Через читання книг Ольга Кобилянська сформувала свої світоглядні орієнтири й естетичну концепцію.

Варто відзначити, що Ольга Кобилянська сама у численних спогадах, листах, автобіографіях, щоденникових записах залишила достатньо інформації про ті фактори й події, які вплинули на її світоглядну й естетичну програму, чим «допомогла» своїм біографам тим, що «сама виписала сюжет біографії у власному щоденнику, акцентуючи на особистих почуттях та переживаннях» [41, с. 175]. Ці матеріали стали основою для наукових і художньо-біографічних досліджень, у яких було представлено дитинство, юність та зрілість мисткині, проаналізовано особливості її світогляду. Саме світоглядно-естетичні орієнтири Ольги Кобилянської сприяли втіленню оригінальної творчої рецепції європейських культурно-мистецьких, філософських тенденцій у художніх текстах письменниці.

До вивчення феномена особистості Ольги Кобилянської, її світоглядної орієнтації, естетичних позицій зверталися Е. Панчук у спогадах «Гірська орлиця» [54], В. Вознюк у праці «Про Ольгу Кобилянську» [8], О. Бабишкін у нарисі «Ольга Кобилянська» [1], З. Гузар у праці «Ольга Кобилянська:

семінарії» [17]. Зокрема, Е. Панчук у своєму дослідженні під назвою «Гірська орлиця» зосередив увагу на постаті мисткині як такої, котра свідомо оточувала себе різними книгами. Ними письменниця обмінювалася зі своїми однодумцями і просто друзями, часто вдавалася до обговорення прочитаного. Саме читання й обговорення творів стали неодмінними атрибутами інтелектуального зростання Ольги Кобилянської, воно заклало базу для формування її творчих ідей та утвердження моральних позицій. З дослідження Е. Панчука довідуємось, наскільки О. Кобилянська вимогливо ставилася до читання, для неї було вкрай неприпустим поверхове сприйняття прочитаного тексту [54].

В. Вознюк у праці «Про Ольгу Кобилянську» так само приділяє особливу увагу мистецько-літературній складовій життя письменниці. Дослідник відзначає, що, попри відсутність достатнього рівня освітньої підготовки, О. Кобилянська досягла значних результатів через самоосвітню діяльність, зокрема через читання книг. Крім того, В. Вознюк констатує наявність у мисткині феноменальних здібностей, які теж значною мірою сприяли її творчому розвитку. Читацькі інтереси О. Кобилянської не знали випадковості, адже вони частко були пов'язані, як переконливо доводить В. Вознюк, із тими моральними та естетичними проблемами, якими переймалася мисткиня [8].

Про високу значущість читання в житті Ольги Кобилянської свідчить також праця «Слова зворушеного серця», у якій, зокрема, йдеться про те, що мисткиня не просто вдумливо читала, але й переосмислювала ті ідеї, які резонували з її моральними і духовними пошуками, її гуманістичним світобаченням: «Все ворухиться в мені, все ... проти жіночого питання» [33]. З наведеної цитати зрозуміло, що в межах читання творів письменниця переживала внутрішні конфлікти, омислювала через літературу теми гендеру, рівності, жіночої долі. У згаданій книзі фіксуємо чітку кореляцію «книга – письменник»: «Дорога світла усім людям стала, а ще ясніше вона простелилась для тих, хто творить, пише людям книги» [33].

У дослідженні «Українки в історії» теж публікується розділ, присвячений О. Кобилянській. У ньому зазначається важлива роль читацької діяльності мисткині у формуванні її моральної та творчої ідентичності. Адже письменниця «була тією, хто вміла показати людську душу, її глибину, страждання і прагнення до свободи» через читання і письмо [72]. У згаданій праці акцентується на тому, що творчість Ольги Кобилянської «не просто художнє відтворення життя, а філософське осмислення буття, болю й радості, що переплітаються в людині» [72]. На основі цього можна констатувати, що читання давало письменниці матеріал для глибокого літературного осмислення людини та її буття. Можна цілком обґрунтовано припускати, що саме завдяки читанню Ольга Кобилянська зуміла зберегти у собі моральну стійкість, адже попри складні історичні обставини вона залишилася «вірною своїм внутрішнім принципам, вона не змиралася з приниженням і нерівністю» [72].

У нарисі О. Бабишкіна й у навчальному посібнику З. Гузара наголошується на базуванні творчого методу письменниці на її читацьких інтересах. Зокрема, О. Бабишкін аналізує вплив класичної літератури і духовних текстів на творчість мисткині [1]. У дослідженні З. Гузара підкреслюється, що мотивація потягу О. Кобилянської до читання зумовлена не виключно її бажанням самоосвіти, але прагненням набуття цінного досвіду життя й суспільного збагачення, необхідністю формування морального та інтелектуального стержня як особистості й автора [17]. В коло найбільш цікавих читацьких уподобань О. Кобилянської входили «Євангеліє» (читання Книги Книг стало її духовною опорою), «Фауст» Гете (глибока рефлексія над сенсом життя та творчою долею), твори Т. Шевченка (це свідчить про національну ідентичність, любов до України, прагнення соціальної справедливості) та багато інших [17].

Творчість Ольги Кобилянської стала об'єктом пошуків і в художніх текстах. На книжкових впливах акцентує увагу й авторка художньо-біографічного роману про Ольгу Кобилянську «Шарітка з Рунгу»

В. Врублевська. Нею здійснено аналіз творчих пошуків письменниці, її світоглядних орієнтацій. Авторка художньо-біографічної розвідки досліджує впливи на письменницю також жіночої емансипації, культурної атмосфери, європейської культури, зарубіжної філософії [11, с. 58].

На формування світоглядно-естетичної концепції Ольги Кобилянської мали вплив її батьки, брати, культурне оточення. Зокрема, в наукових розвідках, присвячених дослідженню феномена особистості Ольги Кобилянської, відзначається суворість характеру батька, його вплив на формування характеру талановитої доньки, прагнення її до самостійності [54]. Також у родині Кобилянських заохочували дисципліну і працелюбність. Це теж мало визначальний вплив на формування її світогляду, глибокої моральної саморефлексії та стійких життєвих принципів [8]. У цілому, як свідчить епістолярій письменниці, батьки були для неї першою моральною та інтелектуальною опорою, з якої почалося її самостійне осмислення світу. [33].

У дослідженнях також зазначено, що в родині Кобилянських панувала так звана культура домашнього читання, обговорювалось прочитане, що й мало вплив на формування художнього мислення письменниці. Окрім того, родина Кобилянських підтримувала зв'язки з широким культурним середовищем [17]. Та й сама письменниця у листах, спогадах неодноразового наголошувала на провідному впливі своєї родини на формування її особистості. Саме завдяки створеному в родині культурній атмосфері О. Кобилянська усвідомила власну обдарованість і відчула поклик до творчості [33].

Родинна підтримка допомогла О. Кобилянській витримати суспільні упередження та зберегти віру у власну творчу місію [54]. Також завдяки родинним зв'язкам письменниця змогла увійти до культурного середовища Буковини, в якому вона познайомилася з місцевою інтелігенцією [72]. А контакти О. Кобилянської з освіченим середовищем стали основою її самоосвіти [1]. Тому можна переконливо стверджувати, що батьки, брати та

ширше культурне оточення були важливими чинниками, які сформували естетичні переконання, громадянську позицію та духовний світ письменниці [8].

Саме від рідних письменниця перейняла людські та громадянські чесноти, надто працьовитість. Світогляд письменниці формувався у межах її спілкування у літературно-мистецьких колах, долучення до ідей, актуальних для прогресивного європейського письменства, через читання літератури. Іноді було потрібно багато й наполегливо працювати, щоб дозволити собі придбання цінної для себе книги. Докази цього є у щоденникових записах мисткині. Зокрема, О. Кобилянська дуже захоплювалась творами Марлітт (Євгенії Іон) і прагнула придбати її книги. Для цього вона пошила на продаж покривало із клаптиків тканини, щоб за виручені гроші придбати бажані книги [35, с. 273-279].

Світогляд О. Кобилянської формувався у ранній період завдяки її великим прагненням до самостійного здобуття знань, а саме через читання. Письменниця приділяла багато часу самоосвіті, у неї була невелика, але добірна бібліотека в Кимполунзі. Саме з неї під незначну грошову заставу можна було брати книги. Це було місце освіти, просвіти й формування світогляду, причому такі прагнення мисткині були підтримані її батьками [9].

На світогляд Ольги Кобилянської суттєвий вплив мали її брати Максиміліан, Юліан і Степан. Письменниця неодноразово згадувала про те, що її брати здобували вищу освіту й мали можливість багато читати й постачати цікаві книги їй самій. Зокрема, старший брат Максиміліан Кобилянський неодноразово надавав поради своїй сестрі щодо вибору літературних творів. Він також заохочував її до прочитання історичної філософської літератури зарубіжних авторів, підтримував інтерес Ольги до національної історії, рекомендував їй твори про українське минуле, що посилювало в неї відчуття культурної ідентичності. Завдяки впливу молодшого брата Степана Ольга Кобилянська ознайомила передовими поглядами західноукраїнської інтелігенції. Свідченням цього є листування письменниці з

молодшим братом, у якому простежується вплив того на формування її соціальних поглядів, адже він наголошував на важливості громадянської позиції й саморозвитку. Брати Ольги виступали основними мотиваторами її подальшої самоосвіти, що компенсувало їй відсутність систематичного шкільного навчання. Також брати Кобилянські обговорювали політичні й культурні події в Австро-Угорщині, що сприяло формуванню в Ольги критичного мислення та інтересу до суспільних проблем. Саме брати підтримувала перші літературні спроби Ольги, підкреслювали їх оригінальність і новаторство, зміцнювали її віру у власне покликання, виступали посередниками між Ольгою та ширшим культурним середовищем, допомагали їй налагоджувати контакти з освіченими людьми й літературними колами, що забезпечило їй доступ до нових ідей і творчих впливів [37].

Отож, світоглядно-естетична концепція О. Кобилянської сформувалася завдяки прагненню письменниці до самоосвіти, до читання книг вітчизняних і зарубіжних митців, завдяки її знайомству і продуктивній комунікації з видатними тогочасними літературами й громадськими діячами. У результаті склався її багатий духовний світ, сформувалася ідеї гендерної рівності, емансипації, фемінізму. На основі світоглядних орієнтацій письменницею було створено образ «нової жінки» – непересічної особистості з сильним характером, високим рівнем освіченості й духовними орієнтирами, прогресивними ідеями, прагненням до особистого щастя, що в подальшому сприяло трансформації усталених суспільних поглядів на становище жінки та її роль у соціумі.

1.2. Читацькі інтереси Ольги Кобилянської

Читання книг було одним із найулюбленіших занять Ольги Кобилянської. Це зумовлено не тільки її потягом до знань, бажанням підвищити свій освітній рівень через самостійне вивчення книг. Причиною того, що письменниця багато часу проводила за читанням книг, було також те невідповідне її духовному рівню дрібноміщанське оточення, у якому проходило дитинство та юність мисткині. Тому письменниця воліла краще

займатись читанням книг, осмисленням прочитаного, аналізом своїх думок, аніж спілкуванням у дрібноміщанському, переважно німецько-румунському середовищі [24].

Стимулом до активізації захоплень Ольги Кобилянської європейською класикою, філософськими працями стала дружба з її однодумцями – А. Кохановською і С. Окуневською, непересічними для свого часу жінками. А. Кохановська (1868-1927) згодом стала відомою художницею, а С. Окуневська (1865-1926) – першою в Австро-Угорщині жінкою-лікарем з вищою освітою. Цих трьох жінок об'єднували товариські стосунки, спільні інтереси й захоплення, допомога і підтримка, щирі поради і дружня критика. [37]. Усе прочитане Ольга Кобилянська могла обговорити зі своїми товаришками. Саме під час прочитання книг і обговорення почерпнутих із них ідей сформувалися емансипаційні погляди і переконання О. Кобилянської, а разом з тим посилилось і її зацікавленість українською культурою й мовою [37].

Августа була близькою товаришкою Ольги, хранителькою її душевних таємниць. С. Окуневська сприяла наближенню Ольги Кобилянської до українства, відкривала для неї світ української культури, знайомила з українською літературою. Завдяки Софії Ольга Кобилянська прочитала твори І. Франка, М. Драгоманова, М. Павлика, Олени Пчілки, Т. Шевченка, поезія якого мала значний вплив на національну свідомість письменниці.

О. Кобилянська, намагаючись прилучитися до рідного українського світу, осмислити свою національну сутність, активно читала твори німецьких та австрійських письменників, які в умовах боротьби українського населення Буковини проти політики денаціоналізації, за возз'єднання з українським народом, за розвиток своєї мови і літератури співчутливо ставилися до пригнобленого народу, популяризували німецькою мовою українські народні пісні, твори українських письменників.

Завдяки спілкуванню з С. Окуневською Ольга Кобилянська ознайомилась з творами Й. Г. Гердера, німецького філософа, письменника,

історика й етнографа, який, будучи обізнаним з історією слов'янських народів, подорожуючи по їхніх землях і бачачи їх матеріальне й духовне багатство, пророчив Україні роль нової Греції. Його праці справили неабияке враження й глибоко запали в душу Ольги Кобилянської. На основі осмислення прочитаного, засвоєння прогресивних філософських ідей О. Кобилянська зуміла створити високопатріотичний роман «Апостол черні».

Ольга Кобилянська змогла читати твори Гете, Шіллера, Шекспіра, Гейне, Гердера й інших митців. Особливий вплив на світоглядні позиції Ольги Кобилянської та її літературну діяльність мав найстарший брат. Він постійно привозив із Чернівців Ользі різні книги, ноти, давав їй поради, був її першим літературним критиком. Він відзначав великий талант своєї сестри і рекомендував їй багато читати задля набуття широких і різнобічних знань. Брат Степан пропонував Ользі Кобилянській для ознайомлення й ґрунтовного вивчення багато книг повчального змісту, фіксування важливих думок із прогресивної літератури [9].

Варто відзначити, що на світогляд письменниці впливало сприйняття й оцінка її тогочасною культурною спільнотою. Наприклад, перші твори мисткині її перший критик брат Степан давав читати також своєму товаришеві, студентові Адольфу Крамеру, добре обізаному з літературою. Крамер високо оцінив творчість Ольги Кобилянської, висловив щире захоплення нею. Ольга Кобилянська навіть мала зустріч з Крамером, який давав їй поради стосовно покращення мови її творів, відзначаючи недосконалість використовуваної мисткинею німецької мови, вказував на вияв у творчості письменниці слов'янського походження [9].

Значну роль у формуванні й становленні світоглядних орієнтацій Ольги Кобилянської мали практично всі члени її родини, які займалися творчістю, зокрема збирали фольклор. Навіть у фондах Чернівецького літературно-меморіального музею О. Кобилянської фіксуються родинні збірники із записами українських, польських, сербських народних пісень і пісень літературного походження [5]. Це свідчить про усталену в родині

Кобилянських традицію записувати в іменні альбоми пісні, вірші, уривки творів під час визначних подій. Брат письменниці Юліан захоплювався театральним мистецтвом, грав у самодіяльних виставах, добре співав разом з Ольгою, що теж мало безумовний позитивний вплив на світогляд мисткині. Загалом рідні Ольги Кобилянської були важливою частиною її культурного оточення, що становило основу для її світоглядно-естетичної концепції. Вона досягалася різними засобами й мотивувала Ольгу до постійної самоосвіти, самовдосконалення, набуття нових знань із різних галузей [5].

Друзі, однодумці Ольги Кобилянської, які належали до її культурного оточення, теж мали суттєвий вплив на її світоглядну орієнтацію. Зокрема, на основі приязних взаємин із Софією Окуневською, Наталією Кобринською. На основі спілкування з нии Ольга Кобилянська пройнялася темою емансипації (йдеться про урівняння жінки в правах із чоловіком, можливість для жінки здобути освіту, працювати). Адже з цією проблемою вона стикалася і сама, бо мала тільки початкову освіту, а її брати мали гімназійну й вищу освіту.

Зарубіжні впливи на світогляд та естетичну програму Ольги Кобилянської вивчала літературознавиця Т. Гундорова у своїй монографії «*Femina melancholica. Стать і культура в гендерній утопії Ольги Кобилянської*». Зокрема, дослідниця проаналізувала захоплення письменниці ідеями та творами Ніцше [18, с. 12].

Дослідниця С. Кирилюк у дисертаційній праці «Трансформація мотивів та образів світової літератури у творчості Ольги Кобилянської» теж підкреслила вплив ідей Ніцше на наявність у творчості О. Кобилянської творчого переосмислення екзистенційних ситуацій [31, с. 8]. Найбільший же вплив на погляди Ольги Кобилянської мала ідея Ніцше про «надлюдину як самодостатню персону, яка прагне самостійно керувати власною долею» [11, с. 212]. Окрім ідей Ніцше, авторка художньо-біографічного роману про Ольгу Кобилянську В. Врублевська вказала на захоплення письменниці вченням Чарльза Дарвіна [6, с. 409]. Це відобразились у творчості мисткині через порушення проблем «голосу тіла і волення природи» [11, с. 484].

Але такі суттєві захоплення ідеями про природну сутність людини не нівелювали в Ольги Кобилянської християнських аспектів літературної творчості [40, с. 24], до яких вона теж неодноразового звертається. У світогляді письменниці також фіксуються певні кореляції зі світобаченням польського письменника Станіслава Пшибишевського, який проголошував, що надлюдина «мусить стати по ту сторону добра і зла, зробитися разом з природою аморальною і жорстокою» [11, с. 485]. Але Ольга Кобилянська не поділяла ці погляди повністю і вважала, що людина «для того стає надлюдиною, щоб зайняти сторону добра, щоб мати сили супроти зла» [11, с. 485].

Наявні у світоглядному сприйнятті Ольгою Кобилянською ідеї про винятковість людини поміж усіх інших земних істот, яка володіє інтелектом і мораллю, свідчать про вплив прочитання ідей Канта і Біблії [11, с. 409–410]. Водночас окремі дослідники вказують на неоднорідність ставлення мисткині до християнства. Адже у творчому доробку О. Кобилянської християнство постає у двох іпостасях: серйозній та іронічній. Перша іпостась відображає «процес психічного самовизначення індивіда, що мислить і відчуває у гармонії з духом свого часу», тоді як друга являє собою «шанування народницьких традицій водночас із їх внутрішньою критикою та девальвацією» [40, с.20].

Аналіз епістолярію Ольги Кобилянської засвідчує також прочитання й захоплення її ідеями шведського письменника А. Стрінберга, у чийй творчості простежуються ідеї Ф. Ніцше; Ольга називає його «великим пророком» [11, с. 251]. Науковиця Ю. Чернова акцентує на підтримці письменницею світоглядних емансипаційних тенденцій українського суспільства кінця XIX – початку XX ст., схвально оцінює намагання мисткині повернути кут зору до гендерної рівності, емансипації жінок. Більше того, О. Кобилянська створила образ «нової жінки», основними рисами якої є сильний характер, висока духовність, інтелігентність, прогресивне мислення, освіченість, прагнення особистого щастя [78].

Світоглядно-естетична концепція Ольги Кобилянської сформувалася також під впливом батьківського виховання в дусі поваги до української культури, мови, материного аристократизму духу, любові до музики, захоплення світовою літературою, схильності до самозаглиблення, самоаналізу, спостереження за життям, любові до природи, чутливості. А почерпнуті з прочитаних книг ідеї сприяли урізноманітненню її багатого духовного світу. Світоглядні орієнтири Ольги Кобилянської дали змогу створити образ «нової жінки», що в подальшому сприяло трансформації усталених суспільних поглядів на становище жінки та її роль у соціумі.

Відомо, що Ольга Кобилянська неодноразово брала участь у різних літературних зібраннях разом зі своїми однодумцями (це Наталія Кобринська, Софія Окуневська, Осип Маковей), що дало їй змогу досягнути передові ідеї європейської літературної й філософської думки, зрости інтелектуально, духовно й морально, підвищити наявний рівень освіти, досягнути літературного розквіту, долучитися до прогресивних ідей свого часу. Хоча й Ольга Кобилянська й мала початкову освіту, але завдяки самоосвіті, читанню книг, своєму культурному оточенню вона досягла високого рівня освіченості, навіть більшого, ніж той, який давали у тодішніх освітніх закладах.

Ольга Кобилянська була знайома з багатьма видатними культурними постатями, з ними вона могла обговорити прочитане, поділитися своїми думками, сформувавши й обґрунтувавши власне бачення актуальних проблем сучасного їм життя. Притаманне Ользі Кобилянській захоплення самоосвітою, читанням було детерміновано і потягом до знань, бажанням підвищити свій освітній рівень та способом вирватися із невідповідного їй духовному рівню дрібноміщанського оточення. Саме під час прочитання книг і обговорення почерпнутих із них ідей сформувалися емансипаційні погляди і переконання О. Кобилянської, а разом з тим посилилась і її зацікавленість українською культурою й мовою [32, с. 211].

О. Кобилянська у межах своєї самоосвіти займалася вивченням мистецького доробку тих авторів, які прагнули до єднання з українським

народом, висловлювали співчуття гнобленому українству, вдавалися до популяризації українського мистецтва навіть іншомовними засобами спілкування.

Під час активної комунікації з С. Окуневською Ольга Кобилянська ознайомилась з творами Й. Г. Гердера, німецького філософа, письменника, історика й етнографа, який демонстрував позитивне ставлення до України. Це справило значне враження на Ольгу Кобилянську, на її світоглядні позиції, в яких відобразилися прогресивні філософські ідеї, які письменниця втілила у високопатріотичному романі «Апостол черні».

Значну роль у становленні світоглядно-естетичної програми письменниці відіграло знайомство з визначними культурними діячами Наддніпрянської України. Зокрема позитивно вплинуло на мисткиню знайомства й спілкування з родинами Косачів, Лисенків, Старицьких, М. Коцюбинським, І. Нечуєм-Левицьким. Таке культурне оточення сприяло активному входженню Ольги Кобилянської у світ українського духовного і громадського життя українства, утверджувало в її свідомості ідею служіння рідному народові. Ці проблеми з часом стають центральними в її творчості, зокрема вони дотичні до таких творів, як «Царівна», «Думи старика», «Ідеї», «Ніоба», «Хрест», «Через кладку», «Апостол черні» [56].

На формування творчої особистості Ольги Кобилянської як літераторки значний вплив мала німецька класична література [10, с.12], зокрема Марліт, на що вказувала й сама мисткиня. Фольклорні джерела теж сприяли становленню світоглядних орієнтацій письменниці, яка багато читала з фольклору, використовувала фольклорні елементи у своїх творчості [17, с. 154].

Класичні літературні твори зарубіжних митців також відобразилися на естетичній програмі Ольги Кобилянської. Адже вона захоплювалася творами Гете («Фауст»), навіть листувалася з австрійськими та іншими письменниками, зокрема з Л. Якобовським та Г. Адамом На світогляд і творчість Ольги Кобилянської мали вплив скандинавські митці та Моріс Метерлінк.

Притаманна Ользі Кобилянській практика перекладу творів зарубіжних митців теж значною мірою розширила засади її естетичної програми. Адже мисткиня захоплювалася творчістю Гауптмана, Германа Бара, Арно Гольца, Йоганнеса Шлафа, братів Грімм; читала нариси, літературно-критичні праці, зокрема Г. Брандеса. Духовно й естетично О. Кобилянська збагачувалася прочитанням творчого доробку українських митців, зокрема Т. Шевченка, І. Франка, О. Маковея, Лесі Українки, В. Стефаника [17, с.55].

Сформована на основі читання книг, вивчення літературних праць вітчизняних і зарубіжних митців, спілкування з визначними тогочасними культурними персоналіями світоглядно-естетична концепція Ольги Кобилянської стала основою для її творчої діяльності. В писаннях мисткині відобразилися її духовні орієнтири, система поглядів, зокрема погляди на християнство, емансипацію, фемінізм тощо.

Як слушно підкреслює науковиця К. Семенюк, основними показниками розвитку світоглядної концепції Ольги Кобилянської є: цілісність духовного світу, чуттєвість, світовідчуття, взаємопроникнення емоційно-почуттєвої, інтелектуально-розумової й афектно-моторної сфер, мислення образами, нерозривна єдність добра та краси, етичного та естетичного, творчої та буттєвої біографії, прагнення до гармонії добра та краси. У творчості письменниці гармонійно і органічно співіснують синтез словесного, музичного і колористичного начал; поєднання реалізму, неоромантизму, символізму, імпресіонізму, подекуди й експресіонізму; використання містицизму та міфологізму; мистецьких набутоків української та європейської культур»[62, с.10,11].

Однією із суперечностей у світогляді О. Кобилянської є неоднорідність ставлення мисткині до християнства. У творах мисткині християнство постає у двох іпостасях: серйозній та іронічній [40, с.26]. О. Кобилянська порушила важливу тему ролі жінки в суспільстві, зуміла змінити ставлення суспільства до жінки, змалювала її як непересічну й сильну особистість, освічену й самодостатню, і в цьому, як переконливо доводять

дослідниці творчості письменниці І. Георгіце й Н. Михайловська-Вільданова, полягає новаторство О. Кобилянської [12, с.45]. Дослідниця Ю. Чернова вказує на факт актуалізації мисткинею світоглядних емансипаційних тенденцій українського суспільства кінця XIX – початку XX ст., схвально оцінює спробу письменниці «подолати маргінальне становище в патріархальному світі», повернути кут зору до гендерної рівності, емансипації жінок, під яким літературознавиця розуміє «виявлення енергійного стремління до здобуття особистої свободи і прав на набуття фахового чи іншого знання в усіх галузях науки та прав займати посади в державній чи приватній службі» [78, с.166].

На формування світогляду письменниці також вплинули такі чинники, як високий рівень культури родинного виховання, шанобливе ставлення членів сімейного середовища мисткині до української культури, мови; посилений інтерес до зарубіжної філософії й культури, здатність до саморефлексії; індивідуальні психологічні характеристики Ольги Кобилянської, такі як спостережливість, чутливість, чуйність, вразливість; філософські ідеї Ніцше й Шопенгауера про «надлюдину» та неможливість реалізувати її потенціал.

Отже, читацькі інтереси Ольги Кобилянської виступають основними детермінантами ідейно-художнього змісту її творчості. У своїх текстах письменниця не тільки використовує цитатний матеріал із прочитаних нею книг у вигляді ремінісценцій, алюзій, але й досягає глибокого осмислення прочитаних літературних творів і філософських праць, створюючи нові ідеї, образи, мотиви. Читацькі інтереси письменниці стали провідними детермінантами ідейно-художньої концепції її творчості, проблематики її більшості творів, сформували модерністський дух вітчизняної прози. Читацькі інтереси Ольги Кобилянської посилили її зацікавленість духовним життям національної інтелігенції, світом її інтересів і захоплень, прагнень і сподівань, ідеями служіння рідному народові, намагання протистояти національній нівеляції та духовному поневоленню українства.

Висновки до розділу I

Світоглядно-естетична концепція О. Кобилянської сформувалася завдяки прагненню письменниці до самоосвіти, до читання книг вітчизняних і зарубіжних митців, завдяки її знайомству і продуктивній комунікації з видатними тогочасними літературними й громадськими діячами. У результаті склався її багатий духовний світ, сформувалася ідея гендерної рівності, емансипації, фемінізму. На основі світоглядних орієнтацій письменницею було створено образ «нової жінки» – непересічної особистості з сильним характером, високим рівнем освіченості й духовними орієнтирами, новими ідеями, прагненням до особистого щастя, що в подальшому сприяло трансформації усталених суспільних поглядів на становище жінки та її роль у соціумі.

Читацькі інтереси Ольги Кобилянської виступають основними детермінантами ідейно-художнього змісту її творчості. У своїх творах письменниця не тільки використовує цитатний матеріал із прочитаних нею книг у вигляді ремінісценцій, алюзій, але й досягає глибокого осмислення прочитаних літературних творів і філософських праць, створюючи нові ідеї, образи, мотиви. Читацькі інтереси Ольги Кобилянської посилили її зацікавленість духовним життям національної інтелігенції, світом її інтересів і захоплень, прагнень і сподівань, ідеями служіння рідному народові.

Безумовний позитивний вплив на формування читацьких інтересів Ольги Кобилянської мали як члени її родини, зокрема батьки, які підтримували прагнення дітей до читання книг у межах самоосвіти, брати, які рекомендували, підбирали й постачали Ользі книги для домашнього читання; друзі й однодумці, з якими Ольга Кобилянська спілкувалася на літературних зібраннях або під час виконання своєї громадської місії; українські митці, з якими спілкувалася письменниця. Саме завдяки їм Ольга Кобилянська зуміла досягнути передові ідеї європейської літературної й філософської думки, зрости інтелектуально, духовно й морально, підвищити наявний у неї рівень освіти,

досягнути літературного розквіту. Ольга Кобилянська захоплювалася прочитанням творів зарубіжних мислителів і письменників (І. Канта, Ф. Ніцше, Й.Г. Гердера, Й.-В.Гете, Ф.Шпільгагена, Є.-П. Якобсена, Ю.Лі, Г.Гейне) та митців українського слова й думки (І.Франка, М.Драгоманова, М.Павлика, Олени Пчілки, Т. Шевченка, Лесі Українки). Культурне оточення Ольги Кобилянської не тільки позитивно вплинуло на формування її читацьких інтересів, але сприяло зростанню рівня освіченості мисткині, дало змогу ознайомитися й долучитися до прогресивних ідей і візій того історичного періоду. Будучи позбавленою можливості здобути класичну вищу освіту в навчальному закладі, Ольга Кобилянська завдяки своїм читацьким інтересам змогла досягнути високого рівня освіченості.

РОЗДІЛ II

МЕТОДИКА ОЗНАЙОМЛЕННЯ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ З ЧИТАЦЬКИМИ ІНТЕРЕСАМИ ОЛЬГИ КОБИЛЯНСЬКОЇ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ У ЗЗСО

2.1. Методика аналізу творів О. Кобилянської у шкільному курсі літератури

У реалізації мети і завдань вивчення української літератури у ЗЗСО важливу роль відіграє вдало підібраний учителем методичний інструментарій. Багато науковців і методистів, серед них С. Мірошник, вважають, що навчання є творчим процесом, у якому учні повинні бути активними учасниками пізнання, суб'єктами власної діяльності. Вивчення літератури розглядається науковцями не як самоціль, а як засіб виховання і розвитку школярів. Реалізація зазначених положень можлива за умови використання активних методів і прийомів навчання (евристичного, дослідницького, методу самостійної роботи, проблемності у навчанні), творчих завдань, навчальних занять нових видів, позакласної роботи тощо [48, с.8].

С. Жила висловлює тверде переконання, за яким на уроках літератури у третьому тисячолітті повинні пропонуватися різні шляхи роботи з твором, спрямовані на те, щоб об'єднати, зв'язати, синтезувати ціннісно-духовні смисли різних мистецтв для кращого усвідомлення текстів і розуміння біографій митців [24, с.5].

Ми цілком погоджуємося із думкою Г.Хоменко, яка полягає у необхідності дотримання принципу систематичності у шкільному вивченні літератури. Адже саме він визначає особливості, змістове наповнення системи уроків, а також зумовлює вибір прийомів та методів навчання; висуває конкретні вимоги до організації вивчення навчального процесу та роботи вчителя, окреслює алгоритм роботи над визначною темою. Дотримання принципу систематичності забезпечується на рівні комплексного

використання знань та вмінь учнів, об'єднання текстуального матеріалу з допоміжними відомостями, планування та використання визначених шляхів, прийомів та методів навчання [75, с.180].

Постає питання, які методи і прийоми викладання сучасної літератури використовувати – традиційні чи інноваційні. Тут цілком можна підтримати позицію Т. Грачової і М. Жукової, які зазначають що впровадження інноваційних методів на уроках української літератури у школі значно поліпшує якість презентації навчального матеріалу та ефективність його засвоєння школярами, підвищує мотивацію до вивчення української літератури, створює умови для комфортної комунікації між учителем та учнями та школярами між собою у межах класу [14, с.26].

Науковець Л. Мозгова висловлює позицію, за якою у методиці викладання української літератури акцентуються духовні, соціальні та психологічні мотиви. Учена наголошує на важливості та естетичній яскравості художнього втілення гендерної проблематики у творах вітчизняних письменників, що сприятиме вихованню в учнів гендерної культури. Художні тексти українських письменників в їхній жанровій розмаїтості містять значне джерело інтерпретації проблем взаємин між статями. З огляду на це, науковець вважає, що сучасна літературна освіта має сприяти формуванню гендерно-літературної компетенції учнів [49, с.3].

Також Л. Мозгова пропонує дотримуватися таких специфічних принципів навчання, як: врахування зв'язків «літературний твір - гендерна культура нації» (кожний текст розглядається як джерело вивчення гендерної культури народу, представником якого є автор); принцип гендерної ідентичності (кожний письменник, учень і вчитель виявляє власні гендерні властивості) [49, с.11]. Така позиція у принципі є виправданою, адже серед сучасних митців є багато представників жіночої статі, окремі з яких постають не тільки як мисткині, але й як жінки-особистості. Окремо навіть виділяють так звану «жіночу літературу». І це слід враховувати у методиці викладання сучасних літературних концепцій.

Більше того, методика української літератури певною мірою порушувала питання гендеру, зокрема у таких аспектах: особливості написання літературного твору жінкою; вирішення жіночих питань у сюжеті тексту; аналіз художнього твору з урахуванням ідентичності автора, психології героя; окреслено виховний вплив на читача біографії письменника, літератури в цілому; досліджено вікові особливості учнів та їхній вплив на сприйняття тексту; подано методику підготовки школярів до сприйняття жіночих та чоловічих літературних образів.

Описані вище тенденції дають підстави дослідниці літератури Л. Мозговій описати так звану технологію гендерної літературної освіти. На її думку, це складова методики викладання української літератури, сукупність методів та прийомів вивчення мистецьких творів у гендерному аспекті, що становлять систематизовану та науково обґрунтовану цілісність у формуванні гендерно-літературної компетенції та вихованні статевої культури особистості учня засобами художнього слова у старшій школі. Основними принципами викладання української літератури у гендерній технології навчання вважаємо такі: діалогізм, проблемність, відповідність віковим та індивідуальним особливостям учнів, емоційність, психологізм, врахування гендерних зв'язків “літературний твір – гендерна культура нації”, принцип гендерної ідентичності [49, с.17].

Група дослідників методики викладання сучасної літератури Г. Стукан і Г. Цип у ході аналізу сучасних підходів до вивчення української літератури в школі крізь призму методичної спадщини Н. Й. Волошиної висловлюють думку, за якою відповісти на виклики часу має особистісно орієнтоване навчання, яке дає можливість кожному реалізувати себе в пізнавальній та інших видах діяльності. Найефективнішими щодо досягнення мети особистісно орієнтованого навчання є активні та інтерактивні технології навчання, які дають можливість збільшити відсоток засвоєння матеріалу, оскільки впливають і на свідомість, і на почуття, волю, дії. Такі уроки мають захоплювати учнів, пробуджувати в них інтерес і мотивацію, навчати

самостійно мислити і діяти. Структура таких уроків здебільшого така: мотивація; оголошення; представлення теми та очікуваних навчальних результатів; надання необхідної інформації; інтерактивні вправи та завдання; підсумок, оцінювання результатів уроку [65].

Важливим методом вивчення літератури є аналіз художнього твору. Дослідниця І. Дуйловська поділяє думку інших учених щодо виокремлення таких методів аналізу художнього тексту, як пообразний, який іноді називають традиційним, композиційний, проблемно-тематичний, мовностильовий [20, с.277].

Н.Гричаник переконливо доводить ефективність використання таких методів аналізу, як: аналіз слідом за автором, пообразний, проблемно-тематичний. Дослідниця відмічає, що використання аналізу слідом за автором доцільне при роботі над невеликим за обсягом твором і дає змогу навчити здобувачів освіти «бачити за образами і картинами автора». Авторська позиція в епічних творах виражається або безпосередньо, або у прихованій формі. Письменник може говорити з читачем від імені оповідача, літературного героя, а іноді позиція оповідача збігається з авторською лише частково. Отже, учнів слід вчити робити висновки про авторську позицію на основі загального звучання твору. Прерогативою пообразного аналізу дослідниця називає сприяння поглибленому цілісному сприйняттю твору, коли образ розглядатиметься як невід'ємна частина єдиного художнього організму. У ході пообразного аналізу тексту необхідно учням звертатися до художнього твору. Запитання, правильно сформульовані вчителем, стимулюють учнів глибше проникати в текст, зацікавитися ним і перечитати ті місця, які вони, можливо б, пропустили при самостійному прочитанні [15, с.205].

На уроках літератури використовують такі види літературознавчого аналізу: порівняльно-історичний, структурний, категоріальний, описовий, біографічний, культурологічний, генетичний, компаративний. Поряд із традиційними існують специфічні методи аналізу художніх текстів, до яких І. Хроменко відносить такі: контекстуальний, який передбачає наявність

певного контексту, в якому твір вивчається чи аналізується; інтертекстуальний – порівняння першоджерела і художнього твору, що аналізується, для виявлення окремішності, своєрідності художнього світу письменника в певному творі в зіставленні з тими зразками, які раніше існували в літературі й у чомусь близькі, подібні до нього; асоціативний – дає змогу розвивати й розширювати асоціативне підґрунтя творчої уяви, фантазії, формувати вміння і навички власного бачення розгортання сюжету, розвитку образу тощо; емоційний – передбачає формування в учнів здатності відчувати емоційний стан героїв, емоційне тло, на якому розгортаються події, почуття автора [76, с. 23].

В. Пустохіна рекомендує послуговуватися риторичним методом аналізу художнього твору, що, на її думку, уможливорює на конкретному матеріалі розглянути різні аспекти побудови їх, виявити прийоми мовного впливу, оцінити відібрані автором засоби мовної виражальності [59, с. 196-207].

Дослідники П. Волошин і Г. Волошина вважають доцільним використання ігрового методу у ході здійснення літературознавчого аналізу, відзначаючи при цьому, що літературознавчі ігри можуть слугувати не тільки засобом аналізу художнього твору, але і його осмислення, оцінки прочитаного, творчим підсумком вивченого, методом перевірки рівня засвоєння матеріалу. Гра сприяє усвідомленню ідейно-тематичного, композиційного задуму письменника, ознайомлює з літературознавчими поняттями, що, сприяє глибокому розумінню твору, який вивчається на уроці. Інколи літературні ігри наче й не вміщують нову інформацію, але вони корисні тим, що вчать школярів творчо застосовувати наявні знання в інших умовах, активізують різноманітні розумові процеси [10].

Т. Дятленко до найбільш поширених прийомів аналізу відносить постановку проблемних питань і завдань на встановлення причинно-наслідкових зв'язків, емоційно-ціннісну оцінку описаних у творі образів і подій. Дослідник справедливо відмічає, що такі прийоми допомагають учням

встановити ключові епізоди художнього твору, осмислити їх у контексті ідейно-художнього задуму письменника, встановити причинно-наслідкові зв'язки, авторську позицію, сформувані власне ставлення на основі тексту прочитаного твору [21, с.121].

Також не меншу ефективність мають такі прийоми аналізу, як: повторне перечитування окремих епізодів, сцен; зіставлення елементів художньої структури одного і того ж твору; зіставлення творів, близьких за характером, сюжетом, образами, проблемами, способами типізації дійсності; зіставлення змісту твору з життєвими фактами, які покладені в його основу. У ході здійснення аналізу художнього твору варто враховувати такі методичні зауваги, як: орієнтація на образи, створені письменником; серед трьох видів образів (образ-пейзаж, образ-предмет і образ-персонаж) зосередження уваги на образі-персонажі; проведення паралелей при вивченні і читанні творів; донесення письменницької позиції до читацької спільноти, його ставлення до зображуваних подій і героїв; враховувати форму твору .

Також існують такі прийоми: коментування історичного, побутового, загальнокультурного чи літературного типу; зіставлення частин і різних елементів художнього тексту, виявлення сюжету і зіставлення образів героїв, розгляд зв'язку пейзажу й портрету з загальною картиною тексту; спостереження над стилем письменника; зіставлення художнього твору з його реальною основою, героя з прототипом; зіставлення поданого твору з іншими творами письменника; порівняння творів різних письменників чи окремих елементів художніх текстів.

Ефективним є прийом активізації співтворчості читача, прийом виразного читання, прийом розповіді, переказу прочитаного (логічно-послідовний переказ, вибіркового переказ, творчий переказ твору чи окремих його епізодів, наприклад, розповідати від імені автора чи дійової особи).

У методиці викладання літератури існують такі прийоми творчого характеру, що спонукають учня певною мірою створювати умовно новий текст. Це усне словесне малювання, складання кіносценарію й інсценування.

Словесне малювання передбачає, що читач, спираючись на образи письменника, деталізує своє бачення в картині, яку словесно відтворює, описує. Пропонуючи учням усно створити ілюстрацію до твору, вчитель не повинен ставити їх у позицію складного змагання з художником слова. Недоцільно, наприклад, використовувати цей прийом, коли письменник сам детально намалював портрет героя чи пейзаж. Словесне малювання на основі літературного тексту повинно враховувати природну для учня послідовність сприймання іншого мистецтва - живопису, на мову якого переносяться словесні образи.

Створення кіносценарію учнями змінює характер читацького сприймання, збагачує і поглиблює вивчення літературних явищ. У ході цього прийому діти не тільки вчать розуміти мову кіно, але й уважніше приглядаються до літературного тексту.

Інсценування навіть за окремими епізодами - нелегкий вид роботи. Розповідь при інсценуванні часто перетворюється в діалог, але спонукає учнів до творчого перетворення літературних образів, пробуджує співпереживання, розвиває уяву. Інсценування дозволяє посилити динамізм конфліктів у творі, чіткіше накреслити сюжетні лінії в свідомості дітей.

Зіставлення, порівняння різних творів різних авторів розвиває естетичне сприймання, асоціативне й образне мислення, поглиблює й розширює уявлення про мистецтво. Г. Токмань у статті «Методи літературознавчого аналізу» називає такі: біографічний метод, культурно-історичний, еволюційний, компаративний, духовно-історичний, структуралізм, текстуальний, деконструктивізм та ін. [69; 70, с. 29].

Часто застосовують при вивченні того чи іншого художнього твору метод компаративістики. Підбирають для порівняння твори української та зарубіжної літератури, використовують зіставлення з творами інших видів мистецтва, аналіз двох точок зору на ту чи іншу проблему. Розвивають в учнів культуру читання через читання творів в особах, виразне читання, декламування віршів, інсценізацію творів, прагнуть якнайоптимальнішого

вибору методів та прийомів навчання літератури і досягають значних успіхів у цьому.

Отож, при викладанні української літератури слід послуговуватися традиційними методами аналізу (аналіз услід за автором, пообразний, проблемно-тематичний, порівняльно-історичний, або історико-літературний, структурний, категоріальний, описовий, біографічний, культурологічний, генетичний, компаративний), вдаватися до нетрадиційних методів аналізу (контекстуальний, інтертекстуальний, асоціативний, емоційний, риторичний, ігровий). Продуктивними прийомами літературознавчого аналізу є: створення проблемних ситуацій, побудова діалога, «бесіди за Сократом», встановлення причинно-наслідкових зв'язків, емоційно-ціннісна оцінка описаних у творі образів і подій.

Відповідно до чинної програми з української літератури для старшої школи у 10 класі передбачено текстуальне вивчення таких творів Ольги Кобилянської, як: «Impromptu phantasie», «Valse melancholique», в останньому із яких є вираженими неоромантичні мотиви. Вищезгаданою освітньою програмою на додаткове читання винесено такі твори письменниці, як: «Людина», «Царівна», «Некультурна», «Битва», «У неділю рано зілля копала», «Земля». Серед них найбільш виражені неоромантичні тенденції у творах «Людина», «У неділю рано зілля копала». Тому ці зразки прозописьма мисткині доцільно рекомендувати учням на самостійне опрацювання, на позакласне читання.

Зосередимо увагу на методиці аналізу вищезгаданих прозових полотен письменниці. Найбільш вираженими неоромантичні тенденції є у новелі «Valse melancholique», адже О. Кобилянська вдається до зображення непересічних й неординарних особистостей – нових жінок-інтелектуалок: талановитої піаністки Софії, аристократичної Марти, пристрасної і вольової художниці Ганнусі. При аналізі цього твору на уроках літератури доречно використати словникову роботу, давши тлумачення понять «вальс», «меланхолія». Для налаштування учнів на сприйняття матеріалу слід

використати «асоціативне гроно», яке дасть змогу вихованцям збагнути вплив мистецтва на внутрішній світ людини. Провідним в аналізі цього твору має бути пообразна характеристика, порівняльна характеристика образів, асоціювання образів із певними концептами (з музикою, живописом, обивательським способом життя тощо). Доречно також при аналізі цього твору використати компаративний метод, співставивши філософію життя Ганни із світобаченням головного персонажа О. Вайльд «Портрет Доріана Грея». Не менш важливу роль на уроці з текстуального вивчення твору «Valse melancolique» відіграватимуть дискусійні прийоми, наприклад: «Займи позицію», завдяки чому можна сформувати в учнів уміння розрізняти справжню красу від фальшивого й штучного естетизму.

У методичній моделі уроку «Образи нових жінок-інтелектуалок у творі «Меланхолійний вальс», наведеній у додатку (додаток А), продемонстровано використання таких методів і прийомів, як: бесіда за питанням: Що є краса людини? Що таке душа?; робота над текстом новели, підбір і коментування цитат до образів твору; пообразний аналіз за таблицею, складання «грона асоціацій» до жіночих образів; складання сенкану до образу жінки у творі О. Кобилянської; інтерактивний прийом «Займи позицію» - «Зовнішня краса є відображенням внутрішньої краси»; робота над висловом: «Мудрий не знає печалі» і т. под.

Дещо меншою мірою, але все-таки виражені неоромантичні тенденції ще в одному призначеному для текстуального вивчення у шкільному курсі творі «Impromptu phantasie». На часткову приналежність цієї новели до неоромантизму вказує факт краси вільної душі, аристократизму духу, становлення цілеспрямованої особистості. Аналіз цього твору не обійдеться без словникової роботи: дефініцію жанру «новела-роздум», тлумачення слів «експромт», «фантазія». Під час роботи над цим твором доречно використати бесіду за змістом прочитаної новели, складання асоціацій до слова «фантазія», прослуховування музичного фрагмента, розв'язання проблемних ситуацій, обмін враженнями про прочитане, написання творчої роботи на тему «У чому

сила слабкої статі?!», написання літературного диктанту за змістом новели. Значну увагу слід також приділити визначенню теми та ідеї новели, вдавшись при цьому до інтерактивного прийому «коло ідей».

Оскільки серед винесених на додаткове читання творів Ольги Кобилянської найбільш вираженими неоромантичними тенденціями у таких прозових зразках, як: «Людина», «У неділю рано зілля копала», то їх доречно рекомендувати учням на позакласне читання з подальшим обговоренням їх на уроках, присвячених творчості мисткині. Так, при аналізі твору «Людина» доречно використати такі методи й прийоми, як: складання сюжетного ланцюжка, характеристика образів Олени й Лієвича, висловлювання учнями власного ставлення до головної героїні твору, інтерактивний прийом «Дискусійна сітка Алвермана» задля формування остаточного бачення постаті головної героїні, складання моделі «нової жінки» за твором із використанням прийому «Коло Вена» задля порівняння новітніх і консервативних поглядів на становище жінки у суспільстві.

Аналізуючи у шкільній практиці повість-баладу «У неділю рано зілля копала», слід звернути увагу на жанрову специфіку цього твору, запропонувати учням віднайти у творі елементи балади й ознаки повісті. Важливу роль в аналізі вищезгаданого твору відіграє характеристика образів, при цьому слід акцентувати увагу на змалюванні краси, пристрасі, кохання, боротьби за почуття, роздвоєності. Варто наголосити на такій важливій ознаці неоромантизму, наявній у повісті, як зображення сильної, вольової особистості. При аналізі повісті також доцільно використати компаративні методи, порівнявши сюжет твору із відомою піснею «Ой не ходи, Грицю, ...», яка є основою твору. Варто у випереджальному ключі провести паралель із творчістю Ліни Костенко - романом у віршах «Маруся Чурай», у якому теж має місце авторська мистецька рецепція народної пісні про Гриця.

Отже, при аналізі неоромантичних творів Ольги Кобилянської варто скористатися словниковою роботою, характеристикою образів персонажів, розкрити тему й ідею твору, здійснити компаративний аналіз із світовою

літературою та зразками вітчизняного письма, застосувати інтерактивні методи й прийоми.

2.2. Використання педагогічних інновацій під час роботи над спадщиною мисткині

Сьогодні знаходять все нові і нові підходи до викладання літератури, які допомагають краще засвоїти матеріал, впливають на формування найкращих моральних якостей і залишають приємні спогади на все життя.

Крім того, ми цілком поділяємо думку Т. Яценко, що підвищенню інформативності уроку літератури також сприяє звернення вчителів та учнів до спеціальних ресурсів Інтернет-мережі: електронних версій науково-методичної та літературної періодики; бібліотек наукової та художньої літератури; авторських сайтів сучасних письменників; віртуальних літературних музеїв та виставок; фотогалерей письменників різних епох і народів; - мистецьких сайтів, фонотек; електронних підручників, посібників, енциклопедій, словників та довідників; віртуальних методичних кабінетів, електронних портфоліо вчителів-словесників; колекцій кращих рефератів та учнівських творчих робіт [81, с. 388, 389].

Т. Яценко також пропонує вчителям-словесникам звернутися до таких популярних сьогодні веб-квестів, методу проєктів, віртуальних екскурсій, веб-конференцій [81, с.380]. Значні перспективні обрії електронного підручника як засобу опанування літературного процесу описує Т. Яценко, зазначаючи, що вони містять статті енциклопедичного характеру про літературні епохи, традиції, культуру та мистецтво конкретного історичного періоду; віртуальні каталоги творів живопису та ілюстрацій до художніх творів; фотоматеріали; відеофрагменти екранізацій та аудіозаписи художніх творів, що сприяє вивченню літератури в широкому культурологічному контексті. Навчальний матеріал подається у гіпертекстовому вигляді, що дозволяє вчителю дотримуватися принципів індивідуалізації та диференціації навчання на уроці літератури. Такий підручник вирізняється широкою інформативністю,

інтерактивністю презентації навчального матеріалу (графічні об'єкти, таблиці, анімація, аудіо- та відео фрагменти, віртуальні ефекти), варіативними можливостями перевірки (самоконтролю) рівня навчальних досягнень учнів (тренажери, тестові технології) та спрямованістю на розвиток дослідницьких, аналітичних і комунікативних умінь учнів [81].

Використання методу мультимедійних проєктів на заняттях із української літератури сприяє глибокому осягненню учнями змісту художнього твору, особливостей літературно-мистецької епохи, усвідомленню художньої манери письменника, формуванню особистісного ставлення до конкретного літературного явища. Віртуальна екскурсія – це організаційна форма навчання, що відрізняється від реальної екскурсії віртуальним відображенням існуючих об'єктів для самостійного спостереження, накопичення необхідних фактів. Такий вид діяльності ефективний за умов активної ролі учнів, наприклад, виконання навчальних завдань до сюжету конкретної віртуальної екскурсії [81 с.375].

Цілком слушною є позиція Т. Яценко, за якою специфіка літератури як мистецтва слова визначає особливі підходи до методики застосування ІКТ, своєрідність якої обумовлена оптимальним поєднанням традиційних та інноваційних методів і прийомів опрацювання навчального матеріалу. У сучасному шкільному літературному навчанні активно практикуються мультимедійна лекція, мультимедійна презентація, слайд-шоу, віртуальна екскурсія, веб-квести (рольова комп'ютерна гра), Інтернет-конференція (вебінар), Інтернет-дискурс, кейс-метод, комп'ютерна діагностика знань (мультимедійний літературний диктант, тестування, плікери, фанфік тощо); створюються мультимедійні проєкти, електронні портфоліо, рекламні ролики, мікрофільми, мультфільми, відеоролики за мотивами художнього твору (буктрейлери); використовуються відео- та аудіоматеріали (відеокліпи, аудіокниги), телевізійні програми, електронні підручники, посібники, енциклопедії [81, с. 371].

Т. Яценко також позитивно відгукується про використання інформаційно-комунікаційних технологій, що надає уроку української літератури особистісно зорієнтованої та компетентнісної спрямованості [81, с.10]. В. Зотова і Л. Копейцева вважають доцільною інтеграцію за способами пізнавальної діяльності: спостереженням, мисленням, мовленням, адже на всіх уроках учні спостерігають за художнім текстом, сприймають його з певними емоціями й аналізують, вчаться усно й письмово висловлювати свою думку, доводити її, аргументувати. Уроки літератури є одночасно серйозною школою інтелектуального й творчого розвитку особистості. Можливості інтегрованого вивчення явищ мистецтва слова закладено й у сучасних підручниках з літератури, а також хрестоматіях, причому вчитель може користуватися не лише хрестоматіями для конкретних класів загальноосвітньої школи, а й узагальнювальними та ін. Розробити інтегровані уроки допомагають і сучасні монографії з історії української літератури, підручники й посібники з методики літератури, статті дидактичного й методичного змісту [26, с.82].

Ще одним із інноваційних методів є міні-модуль, про який позитивно відгукується Г. Токмань. Це різноваріантна система проблемно-діалогічних методів, а саме: викладу вчителем змісту теми, введення учнів у проблемно-предметне поле конкретної теми; демонстраційне розв'язування проблем учителем і учнями, самостійна проблемно-пошукова діяльність учнів на основі домашнього завдання випереджального характеру, колективна проблемно-діалогічна діяльність учителя й учнів (навчальний диспут, дискусія, ділова гра, евристична бесіда); дидактичне тестування учнів та виявлення як первинного, так і кінцевого рівня оволодіння та розуміння учнями знань, норм, цінностей; інші види контролю; виконання учнями системи вправ репродуктивно-перетворювального, коригуючого та творчого характеру для відпрацювання способів навчальної діяльності, використання знань у нових, нестандартних умовах; структурування учнями з допомогою вчителя виучуваного матеріалу, встановлення логічних зв'язків та

закономірностей між новими поняттями та явищами, оформлення систематизованих знань в узагальнюючі схеми, таблиці та інше; розуміння учнями ролі та місця виучуваного матеріалу в курсі навчального предмету [69].

А. Сергієнко рекомендує при вивченні сучасної літератури використовувати такі прийоми і форми роботи: робота у парах, групах, ротаційних; підготовка рекламних роликів та літературних білбордів, буктрейлерів та презентацій, колажів та летбуків, пазлів і ментальних карт, ілюстрацій та коміксів; створення віртуальних сторінок письменників у соціальних мережах, акаунтів літературних персонажів, листів-звернень, відеолістів; прийом «Дерево передбачень», метод «РОФТ (роль, отримувач, форма, текст)» [63, с.119, 120].

Серед новітніх дієвих прийомів опрацювання художніх творів Л. Бондаренко виділяє плейкаст і рекомендує його використовувати на уроках української літератури. Плейкаст – це сучасна електронна листівка, що створюється в мережі інтернет за допомогою онлайн-конструктора. Вона складається з оригінального фону, на який накладаються потрібні авторові текст і музика [6, с.192].

Г. Стукан і Г. Цип до ефективних інноваційних методів і прийомів вивчення літератури відносять такі, як: мозковий штурм, робота в парах, обговорення проблеми у формі дебатів, дискусія, дерево рішень, моделювання конкретних ситуацій, діаграми Венна, складання сенканів, гронування, асоціативний куш, мікрофон, сітка Елвермана. Результатом навчання є не засвоєння фактів і чужих думок, а вироблення власних суджень.

Для роботи науковці та вчителі-практики пропонують використовувати ще й такі методи та прийоми: лінія цінностей, структурований огляд, семантична карта, пошук запитань, припущення на основі опорних слів, ажурна пилка, я досліджую, швидке письмо, взаємне навчання, твір-п'ятихвилинка. Дуже важливо навчити учнів читати так художній твір, щоб вони проявляли інтерес до слова, до побудови фраз, при цьому усвідомлено

робили відповідні позначки, виписували ключові фрази та незрозумілі слова. Це допоможе здійснити глибокий аналіз тексту, визначити його проблематику. Розвитку критичного мислення найбільшою мірою сприяє порівняльний аналіз на рівні сюжету, жанрової структури, літературної течії, напряму, стильових ознак тощо. Науковці вбачають також доцільність використання методів викладання, заснованих на співпраці: соціальні і дослідницькі проєкти, експерименти, групові завдання тощо.

Як підсумовують у своєму дослідженні згадані вище методисти, головною дійовою особою на уроці сучасної української літератури має стати учень, а вчитель лише йому допомагати і сам вчитися в нього. Специфіка методів викладання літератури в школі вимагає від учителя такого ж високого натхнення, такої ж глибинної емоційності, які властиві й письменнику – істинному творцеві, художнику у світі великого мистецтва [65, с. 98, 99].

Цікавою ідеєю, запропонованою А. Землянською та М. Чистиковою, є використання кроссенсу (з англ. – «перетин смислів»). Це літературна головоломка, що складається з 9 фрагментів-малюнків, де кожен має бути пов'язаний (у різних варіаціях) з іншими та сприяти відгадуванню центрального поняття, яке об'єднує всі частини, зашифрованого у малюнку в центрі ребусу. При цьому розв'язання цієї головоломки спирається, насамперед, на побудову асоціативно-логічного ланцюжка [25, с.179].

Таким чином, на основі аналізу різних позицій науковців, дослідників-методистів, педагогів-практиків можна визначити такі інновації при викладанні літератури: метод мультимедійних проєктів, віртуальна екскурсія, веб-квести, «Дерево передбачень», метод «РОФТ (роль, отримувач, форма, текст)», кроссенс, складання сенканів, гронування, асоціативний кущ, мікрофон, сітка Елвермана, лінія інностей, структурований огляд, семантична карта, прийому взаємодії мистецтв.

Якщо за основну взяти схему класичного комбінованого уроку, то на кожному із його етапів доцільно застосовувати ті чи інші інноваційні педагогічні технології.

Так, наприклад на етапі перевірки домашнього завдання доречним буде використання елементів технології особистісно орієнтовного навчання, технології розвитку критичного мислення, технології колективної розумової діяльності. Адже на цьому етапі учням можна запропонувати поміркувати скласти «мозаїку» за мовно-літературним матеріалом, попрацювати у парах чи у малих групах, розгадати кросворд, розшифрувати криптограму, скласти «гроно асоціацій».

На етапі актуалізації опорних знань на уроках української літератури цілком доречними є інтерактивні технології навчання, серед яких досить ефективним є метод снігової кулі, який дозволяє учням у невимушеній атмосфері пригадати раніше засвоєний ними матеріал.

Під час оголошення теми і мети уроку, мотивації варто використати технології проблемного навчання, технології розвитку критичного мислення, адже учнів варто згуртувати для роботи над проблемним питанням, застосувати імпровізацію.

У ході пояснення нового матеріалу та його закріплення варто використати технологію особистісно зорієнтованого навчання, технологію розвивального навчання, кейс-технологію, технологія колективної розумової діяльності, інтерактивні технології. Зокрема, на цих етапах непоганий ефект дає такий інтерактивний метод, як робота у малих групах, який не тільки залучає усіх учнів до активної роботи, але й формує у них навички працювати у колективі. Не менш ефективними на цьому є етапі заняття є методи гронування, «вилучіть зайве», «незакінчене речення», які дають можливість учням включитися у активний робочий процес, а педагогові – скласти уявлення про рівень засвоєння учнями матеріалу.

Під час підбиття підсумків корисними будуть інтерактивні технології, серед них такі їх дискусійні методи і методичні прийоми: «займи позицію», «Дискусійна сітка Алвермана» (під час підбиття підсумків роботи над художнім твором), «точка зору», «Кола Вена»; робота над помилками

літературних героїв», «зроби людину щасливою», «точка зору», «незакінчене речення».

Під час використання інтерактивних методів доцільно реалізовувати індивідуальний та особистісний підходи до учнів через розробку різнорівневих завдань, застосування серії навідних питань, індивідуальних творчих завдань, посильних до виконання тим чи іншим учнем; випереджальних тематичних завдань.

З огляду на компетентності, визначені проєктом «Нова школа: простір нових можливостей», варто підкреслити, що найбільше впливають на формування культури особистості – випускника нової школи застосовувані інтерактивні методи / прийоми: «займи позицію», «незакінчене речення», мозковий штурм. На формування умінь учня «Нової школи» навчатись упродовж життя найбільше спрямовані використовувані методи: робота у групах або у парах, групування, діаграма Вена, мікрофон, «снігова куля». Розвиток компетентності у сфері володіння рідною та державною мовою пов'язане із використання практично інтерактивних методів, адже інтерактивне навчання у цілому спрямоване на розвиток мовно-мовленнєвих умінь і навичок.

Інноваційні педагогічні технології, використовувані на уроках української літератури, дають можливість учням висловлювати власну думку, аналізувати образи героїв твору, події з позиції сучасника, відверто висловлювати своє ставлення до них, спробувати відчувати себе у ролі персонажів твору, здійснити подорож у часи дії твору, щоб якнайглибше проаналізувати ситуацію; особливу увагу слід приділяти розвитку мовлення учнів, критичного мислення, вміння висловлювати і обґрунтовувати власну точку зору, мотивувати свої слова й вчинки, аналізувати поведінку інших, комунікативно виправдано послуговуватись образним, художнім словом, формуванню навичок здійснення ефективних комунікативних актів.

Описане вище стосується текстуального вивчення програмових творів Ольги Кобилянської у шкільному курсі української літератури. Нами у межах

наукового дослідження пропонуються методичні моделі уроків з вивчення феномена письменниці як читачки. Для цього розроблено наведені нижче чотири методичні моделі уроків за темами: «Ольга Кобилянська як читачка», «Ольга Кобилянська: феномен доби крізь призму читацьких зацікавлень», «Ольга Кобилянська – взірєць читацької культури», «Творчість Ольги Кобилянської як відображення її читацьких зацікавлень».

Перший із уроків («Ольга Кобилянська як читачка») присвячений вивченню ролі читання у формуванні світогляду та творчої індивідуальності Ольги Кобилянської, однієї з найяскравіших постатей української модерної літератури. Педагогічний задум полягає в тому, щоб через роботу з автобіографічними джерелами, листами та художніми текстами письменниці показати, як її читацькі вподобання ставали духовною опорою, джерелом інтелектуального розвитку, ключем до самопізнання й основою для формування творчої манери.

У центрі уваги уроку аналіз широкого читацького кола Кобилянської, її знайомства зі скандинавською, німецькою, польською та українською літературою, її захоплення творами Ібсена, Гайне, Мілля, Франка, Лесі Українки. На основі уривків із листів учні досліджують, як письменниця осмислювала прочитане, які ідеї вражали, надихали або викликали внутрішню полеміку. Особливий акцент зроблено на тому, що вибір книжок ставав для Кобилянської шляхом до інтелектуальної свободи та емансипації, а також визначав провідні мотиви її творчості – саморозвиток, внутрішню незалежність, духовне зростання.

У межах уроку учні аналізують художні уривки з «Людини», «Царівни», «Valse mélancolique», у яких відчутно відображається світогляд авторки та її особистий досвід читання. Через групову роботу, групування та виконання творчих завдань вони осмислюють, яким чином літературні уподобання Кобилянської стали фундаментом її становлення як мисткині європейського рівня. Урок спрямований на формування предметних компетентностей (уміння працювати з автобіографічними джерелами та

художніми текстами), ключових (розуміння взаємозв'язку між особистісним розвитком і культурним середовищем) та загальнокультурних (повага до книги, розуміння цінності читання). На уроці передбачено такі підсумкові види роботи: інтерактивне «коло ідей», творче завдання й евристична бесіда, які дають змогу учням усвідомити значення особистого читацького досвіду й зробити висновок про роль книжки як засобу духовного самотворення.

Урок формує у школярів ціннісне ставлення до читання як до процесу пізнання світу та себе, розвиває критичне мислення, навички аналізу, а також допомагає зрозуміти феномен Ольги Кобилянської як читачки, для якої книга була невичерпним джерелом внутрішньої свободи, інтелектуальної сміливості й творчої енергії.

Урок на тему «Ольга Кобилянська: феномен доби крізь призму читацьких зацікавлень» спрямований на поглиблене осмислення того, як читання стало одним із головних чинників формування світогляду, естетичних і філософських орієнтирів Ольги Кобилянської. Через аналіз культурно-історичних умов кінця XIX – початку XX століття, зіставлення ідей Ф. Ніцше та концепції «нової людини» у творах письменниці учні вчать бачити в Кобилянській не лише літераторку, а й активну особистість своєї доби, що мислила глобальними категоріями та творчо переосмислювала ідеї європейського інтелектуального простору.

Центральним у змісті уроку є інтеграційний підхід: поєднання біографічних відомостей, читацьких інтересів письменниці та аналізу ідейних основ її творчості. Учні працюють із філософськими концепціями, зокрема з ніцшеанським ідеалом «надлюдини», порівнюють його з образом «нової людини» у Кобилянської, визначають спільне й відмінне між ними. Така робота допомагає усвідомити, що письменниця не просто захоплювалася модними ідеями, а трансформувала їх відповідно до власних гуманістичних і феміністичних переконань.

На уроці використано такі методичні прийоми: «коло ідей», групування, творчі завдання, доповіді, які сприяють розвитку логічного й

асоціативного мислення, формують уміння самотійно встановлювати зв'язок між культурним середовищем і формуванням особистості митця. Важливою складовою є також аналіз ролі читання в життєвій програмі Кобилянської: саме завдяки глибокій самоосвіті вона вийшла за межі стереотипних очікувань щодо жінки свого часу й стала взірцем інтелектуальної незалежності.

Учні виконують групові завдання, порівнюють світогляд пересічної жінки кінця XIX століття з духовним рівнем Кобилянської, що дозволяє чітко простежити: широке коло читання дало їй змогу перерости соціальні обмеження й сформувати образ «нової жінки», яка прагне свободи, освіти, самореалізації. Творчі вправи (сенкан, есе, мініпрограма «Як стати людиною своєї доби») стимулюють учнів до саморозвитку й осмислення власних читацьких стратегій. Підсумком уроку стає усвідомлення того, що феномен Ольги Кобилянської полягає в її умінні мислити на рівні європейських тенденцій своєї епохи, залишаючись при цьому глибоко українською мисткинею. Її особистість – яскравий приклад того, як читання стає духовним фундаментом для творчого зростання, інтелектуального вдосконалення та становлення індивідуальності.

Урок за темою «Ольга Кобилянська – взірець читацької культури» має на меті продемонструвати учням, як читання стало фундаментом духовного та інтелектуального розвитку Ольги Кобилянської, і чому саме її особистість можна вважати еталоном читацької культури. Звертаючи увагу на її щоденники, листи, художні твори та мемуарні свідчення, школярі досліджують, як книги допомогли письменниці сформувати широкий світогляд, глибоке естетичне чуття, уміння осмислювати суспільні процеси, філософствувати та вибудовувати власну життєву позицію.

Зміст уроку побудований таким чином, щоб учні не лише дізналися факти про читацькі звички Кобилянської, а й зрозуміли їхню внутрішню логіку: що вона шукала в книгах, як їх осмислювала, які духовні якості в собі плекала. Особлива увага приділяється аналізу того, як читання сприяло формуванню «ідеальної людини» у її світогляді – гармонійної, моральної,

мислячої особистості, здатної до самовиховання й самотворення. На уроці використано різні методичні прийоми: групування, фронтальна бесіда, творча групова робота. Під час створення асоціативних грон за словами «читання» та «культура» школярі відкривають для себе широту цього феномену: уміння вибирати якісну літературу, читати уважно й аналітично, відчувати духовний зміст тексту. Робота з таблицею «Книга – вплив – прояв у творчості» навчає встановлювати міжетекстові паралелі й бачити, як прочитані авторкою твори перетворювалися на художні мотиви, ідеї, образи.

У процесі обговорення ролі читача як культурної місії учні осмислюють відповідальність, яку несе людина, що читає: за розвиток власного інтелекту, за формування етичних орієнтирів, за творення духовного простору навколо себе. Творчі завдання допомагають зробити урок особистісно значущим: рекомендаційний список книг сприяє формуванню індивідуального читацького смаку, а інтерактивна вправа «Коло думок» розвиває навичку аргументації та діалогу.

У підсумку учні приходять до висновку, що Ольга Кобилянська — це не просто талановита письменниця, а яскравий приклад людини, яка завдяки читанню формувала себе, створювала власний духовний світ і зуміла значно перевершити культурні рамки своєї доби. Її життєпис переконує, що книга є дієвим інструментом самореалізації та морального зростання.

Урок за темою «Творчість Ольги Кобилянської як відображення її читацьких зацікавлень» спрямований на те, щоб поглибити знання про художній світ Кобилянської через аналіз її читацьких інтересів; показати вплив улюблених письменників на тематику її творів. На занятті використано такі прийоми і форми роботи: бесіда, доповідь, «мозковий штурм», робота в групах, цитатний аналіз, «коло ідей», творчі завдання. У межах уроку заплановані доповідь заздалегідь підготовленого учня про літературні уподобання Ольги Кобилянської, складання таблиці за прослуханою доповіддю з порівняльним аналізом тих ідей, які запозичила Ольга Кобилянська в інших зарубіжних митців і їх реалізацією у творчості мисткині.

Також під час уроку заслухано короткі доповіді про видатних особистостей, книги яких читала письменниця – Жорж Санд, Генрік Ібсен, Фрідріх Ніцше. Цікавою для учнів є запланована у межах навчального заняття робота у групах, під час якої здобувачам освіти слід визначити риси, спільні між Кобилянською та її улюбленими авторами.

Вдалим доповненням методичної моделі уроку є робота з цитатним матеріалом за творчістю О. Кобилянської, складання інтерв'ю з О. Кобилянською про її улюблених письменників, інтерактивна вправа «Коло ідей»: які книги формують сучасну українську літературу». Описані вище методичні моделі уроків наведено у додатках.

Отже, запропоновані нами методичні моделі уроків дають можливість розкрити на уроках української літератури у ЗЗСО феномен Ольги Кобилянської як читачки, провести чіткі паралелі між читацькими уподобаннями й світоглядом, естетичною програмою й мотивами творчості мисткині.

2.3. Рекомендації щодо вивчення постаті Ольги Кобилянської як читачки у ЗЗСО

Педагоги-практики й методисти приділяють увагу аналізу постаті Ольги Кобилянської, пропонують методичні моделі з вивчення її творчого доробку із використанням інноваційних технологій. Зокрема, І. Цифурко пропонує розробку уроку за темою «Ольга Кобилянська. Життя і творчість. Формування світогляду письменниці», у якій використовує технологію веб-квесту. У межах запропонованого уроку педагог звертається частково до світогляду, до феміністичної теми у творчості Ольги Кобилянської, проте читацькі інтереси письменниці не входять у план уроку [77].

У методичній розробці І. Давидюк за темою «Ольга Кобилянська. Життя і творчість, формування світогляду письменниці. Проза

Ольги Кобилянської – найяскравіша модель раннього українського модернізму» аналізується життєвий і творчий шлях мисткині, проте читацькі інтереси залишаються поза увагою [19].

У методичній моделі уроку О. Павленко «Ольга Кобилянська Огляд життя і творчості. Особливості світобачення і світосприйняття письменниці. Проблематика, ідеї, жанрова палітра творчості (поезія в прозі, повісті, роман)» приділено значну увагу біографічним моментам, зокрема впливу культурного оточення на Ольгу Кобилянську, аналізу ідей письменниці щодо фемінізму, емансипації. Проте у наведеному матеріалі не простежується чітких кореляцій із читацькою спрямованістю мисткині та її світоглядними позиціями [52].

Педагог-словесник Р. Сугоняко пропонує авторську методичну модель уроку за творчістю Ольги Кобилянської, у межах якої зосереджує увагу на повісті «Людина», на емансипації й проявам фемінізму у світоглядній концепції мисткині. Водночас не простежується чітких зв'язків між світоглядом письменниці та її читацькими уподобаннями [66]. До життя і творчості Ольги Кобилянської також зверталася педагог Б. Саранюк, яка у пропонованій нею методичній моделі уроку основний акцент робить на презентації учнями проєктів за різними напрямками життя і творчості мисткині. І тут один із проєктів присвячено читацьким інтересам мисткині, хоча центральне місце у розробці уроку займає все ж таки творчий доробок письменниці [61].

При вивченні постаті Ольги Кобилянської як читачки у ЗЗСО варто враховувати, що сучасний урок української літератури має культурологічну та літературознавчу складові. Розкриваючи феномен мисткині як читачки, слід зважати на важливість загальнокультурного виховання здобувачів освіти, оскільки саме культурне середовище, культура читання заклади основу для формування такої феноменальної особистості, як О. Кобилянська. Тому ознайомлення з постаттю мисткині як читачки має сприяти розширенню кругозору учнів, визначенню місця літератури серед інших видів мистецтва та в духовній культурі народу й людства.

У цьому контексті особливої актуальності набуває вивчення постаті Ольги Кобилянської як читачки, її духовних та літературних орієнтирів, що формували її світогляд і творчий метод.

Художній твір узагалі варто розглядати в контексті еволюції світової культури, адже література як мистецтво слова становить невід'ємну частину духовної спадщини та культурного розвитку людства [58, с. 60]. Саме через аналіз кола читання Кобилянської (Жорж Санд, Генрік Ібсен, Фрідріх Ніцше) учні мають змогу зрозуміти, як формувалася її інтелектуальна й естетична свідомість.

Культурологічний підхід виступає провідним методом у побудові особистісно орієнтованої освіти. Його сутність полягає у таких засадах: сприйняття дитини як суб'єкта, здатного до культурного саморозвитку; розуміння педагога як посередника між особистістю й культурою, який сприяє самовизначенню та зростанню дитини; трактування освіти як культурного процесу, заснованого на особистісних смислах, діалозі та співпраці всіх учасників; а також осмислення школи як єдиного культурно-освітнього простору, що відтворює зразки культурного життя та формує людину культури. Такий підхід дає можливість учням не лише сприймати твори Кобилянської, а й осмислити її як людину культури, читачку європейської літератури, що формувала власний естетичний смак у діалозі з великими мислителями свого часу.

Література – невід'ємний складник національної культури українського народу, його духовності та цивілізаційного розвитку [58, с. 61]. Саме тому уроки, присвячені творчості Кобилянської, варто розглядати як уроки культурного діалогу, де учні відкривають для себе не лише письменницю, а й інтелектуалку-читачку, яка осмислювала ідеї світової культури в національному контексті.

У сучасних умовах розвитку шкільної літературної освіти особливої ваги набуває дотримання принципу структурування курсу української літератури та застосування структурно-функціонального підходу до

організації уроку. Такий підхід забезпечує гармонійну взаємодію змістового, методичного й організаційного компонентів навчання, сприяючи формуванню системності, логічної послідовності та цілісності процесу опанування української літератури в закладах загальної середньої освіти. Урок, присвячений Кобилянській як читачці, має поєднувати елементи аналізу тексту, культурологічний коментар і творчі форми роботи — інтерв'ю, гроно асоціацій, сенкан, порівняльні таблиці.

Урок літератури у ЗЗСО є системною формою навчання й виховання, в якій доцільно скомбіновано зміст, методи, прийоми й форми педагогічного процесу. Саме заняття з української літератури у ЗЗСО дає змогу реалізувати інтегративну функцію літератури і контекстний аналіз художнього твору, продемонструвати міжпредметні, міжнаукові й міжкультурні зв'язки. Також урок української літератури є своєрідним середовищем для реалізації системної інтерсуб'єктної індивідуальної та групової діяльності учнів-читачів, формування їх компетентностей [83].

Як справедливо зауважує В. Пустохіна, культурологічний підхід до вивчення літератури в ЗЗСО ґрунтується на широкому тлумаченні культури як сукупності історичного досвіду людства. Він передбачає розгляд художнього твору як складової культурного процесу, що відображає духовні, моральні та естетичні цінності епохи. Такий підхід спрямований на вивчення культурологічних концептів і встановлення взаємозв'язків між ними. Як різновид концептуального аналізу, культурологічний підхід орієнтується на дослідження способів формування, осмислення й інтерпретації літературного тексту в межах певної концептуальної та культурної системи [58, с. 62]. У цьому аспекті образ Кобилянської як читачки дає змогу розкрити взаємодію національної й європейської культурних традицій.

Т. Яценко стверджує, що роль художньої книги у засвоєнні культурно-історичного досвіду людства зумовлює необхідність її прочитання та аналізу [83, с.161]. Отже, дослідження читацьких уподобань Ольги Кобилянської на

уроці сприяє розвитку аналітичного мислення учнів і вихованню потреби у свідомому читанні.

Розглядаючи культурологічну складову уроку літератури, В. Шуляр доходить до висновку, що культурологічний аспект формування творчої особистості в процесі вивчення літератури та осмислення закономірностей того «історичного ґрунту», який став культурним середовищем його виникнення, реалізовувався вчителями-практиками. Беручи до уваги літературознавчу складову уроку, В. Шуляр стверджує, що побудова уроку літератури та вивчення художнього твору залежить від того, яку концепцію літературознавця покладено в основу співпраці суб'єктів освітнього простору [79].

У цьому контексті не можна не погодитись із думкою Т. Яценко, що якісна шкільна літературна освіта базується на наукових надбаннях літературознавства, які є своєрідним теоретичним інструментарієм для ефективної структурно-функціональної роботи учнів над текстом художнього твору, що сприяє особистісно-об'єктивному досягненню його змісту і форми [82].

У чинній програмі з української літератури однією з провідних компетентностей визначено обізнаність і самовираження у сфері культури. Вона передбачає здатність зіставляти особливості розкриття певної теми чи образу в різних видах мистецтва; усвідомлювати власну культурну ідентичність; визначати роль і значення української культури в контексті світової; читати художні твори, застосовувати здобутий досвід взаємодії з мистецтвом у повсякденному житті; створювати тексти, у яких відображено власні думки, почуття та творчі ідеї з використанням адекватних художніх засобів. Оновлена програма також акцентує увагу на формуванні відповідного ціннісного ставлення: шанобливого ставлення до культурних надбань інших народів, відкритості до міжкультурного діалогу, а також потреби у читанні літературних творів як джерела естетичної насолоди та засобу саморефлексії

[73]. Це ще раз підтверджує важливість культурологічної складової сучасного уроку української літератури, зокрема при вивченні Кобилянської як читачки.

Реалізація культурологічної та літературознавчої складових сучасного уроку української літератури можлива шляхом застосування інноваційних педагогічних технологій на уроках української словесності, що дає колосальні можливості для розкриття творчої особистості учнів, прояву їхнього нестандартного мислення, сприяє формуванню мовного амплуа учня ХХІ століття, створює на заняттях ситуації творчого пошуку та успіху учнів, стимулює становлення системи цінностей особистості, дає змогу кожному вихованцеві відчувати себе повноправним учасником конструктивного діалогу у системі «педагог – учень».

На основі опрацьованого матеріалу можна сформулювати такі методичні рекомендації щодо вивчення феномена Ольги Кобилянської як читачки на уроках української літератури у ЗЗСО:

1. Створити умови для максимального ознайомлення учнів із зразками прозописьма мисткині.
2. Активно використовувати особистісно орієнтований і диференційований підходи при опрацюванні матеріалу з питань творчості О.Кобилянської.
3. Впроваджувати інтерактивні методи навчання, які передбачають участь кожного учня у формулюванні або виборі правильної відповіді на те чи інше питання.
4. При виконанні завдань на закріплення здійснювати підбір і формування у групи учнів з різними рівнями знань для того, щоб група з сильнішими учнями змогла допомогти у ліквідації прогалин учням з початковим і середнім рівнями навчальних досягнень.
5. У межах навчальних занять організовувати змагальницько-заохочувальні заходи під час виконання завдань у форматі зовнішнього незалежного оцінювання.

6. З метою ліквідації прогалин в учнів із початковим і середнім рівнем знань та створення умов для самореалізації учнів із достатнім і високим рівнями знань під час уроків із вивчення творчості письменниці застосовувати метод «навчаючи-вчуся».

7. Давати учням завдання з «навмисними» помилками, з пропусками, які спонукатимуть їх до самостійного пошуку правильної відповіді і розвиватимуть системне мислення.

8. Учителям-словесникам важливо постійно працювати над оновленням власного методичного інструментарію і дидактичного арсеналу, розробляти навчально-методичну літературу із урахуванням особливостей класу.

10. Учителям-словесникам удосконалювати свій фаховий рівень, поглиблювати власні навички через участь у майстер-класах, семінарах, вебінарах, он-лайнних курсах.

11. Розробити у закладі освіти і упроваджувати систему заходів, спрямованих на формування й удосконалення умінь і навичок проведення з аналізу зразків художньої літератури.

12. Для учнів із початковим і середніми рівнями навчальних досягнень розробити індивідуальні корекційні програми й організовувати міні-звітування учнів за результатами опрацьованих творів.

13. Практикувати самоцінювання та взаємооцінювання учнями виконаних завдань з аналізом значимості того чи іншого твору у літературному процесі.

14. Залучати учнів до проєктної діяльності з вивчення конкретних творів О. Кобилянської з тих, що рекомендовані для додаткового читання.

16. Проводити літературні заходи із використанням матеріалів із творчості письменниці.

17. Під час вивчення інших зразків модерністського письменства проводити паралель із творчим доробком О. Кобилянської (наводити схожі факти, образи, мотиви, мети, ідеї).

18. Під час уроків давати можливість учням самим здійснити оцінку зразків художньої літератури, що вивчаються.

19. Проведення анкетування учнів задля адекватного вибору методів і прийомів навчання.

20. Залучати учнів до пошуку й добору цікавого матеріалу про Ольгу Кобилянську, її життя й творчість з подальшим створенням на цій основі мультимедійних комплексів, інших дидактичних продуктів.

21. Поглиблювати роботу зі спеціалізованими класами шляхом упровадження міні-лекцій, наукових коментарів і поглиблених аналітичних занять, орієнтованих на складніші інтерпретаційні підходи до творчості О. Кобилянської.

22. Організовувати позакласні читацькі клуби та зустрічі-дискусії, на яких учні з різними рівнями підготовки зможуть обмінюватися враженнями, поглядами та власними інтерпретаціями творів письменниці.

23. Запроваджувати факультативні міні-курси або серії занять для учнів, зацікавлених у поглибленому вивченні модернізму, в яких творчість О. Кобилянської розглядатиметься в ширшому культурно-історичному контексті.

24. Активізувати роботу літературних гуртків, пропонуючи учням створення тематичних добірок, буклетів, творчих досьє чи мистецько-літературних колажів за мотивами творів письменниці.

25. Заохочувати учнів старших класів до підготовки дослідницьких робіт у межах Малої академії наук, спрямованих на поглиблений аналіз художньої спадщини О. Кобилянської або порівняння її творчості з європейським модернізмом.

26. Використовувати можливості міжпредметної інтеграції (історія, мистецтво, українська мова), щоб продемонструвати учням естетичні й світоглядні чинники, які впливали на формування літературного стилю письменниці.

27. Проводити рольові та дослідницькі симуляції (наприклад, «літературна лабораторія»), де учні працюють як критики, біографи, літературознавці чи редактори, створюючи власні інтерпретації чи аналізи творів.

28. Організовувати учнівські конференції, круглі столи та презентаційні зустрічі, на яких учні зможуть представляти результати своїх творчих, проєктних і дослідницьких напрацювань щодо творчості О. Кобилянської.

29. За можливості залучати до співпраці місцеві бібліотеки, музеї та культурні центри, щоб розширити доступ учнів до автентичних матеріалів, архівних джерел чи мистецьких експозицій, пов'язаних із життям і творчістю письменниці.

30. Розвивати медіаграмотність учнів шляхом аналізу відеолекцій, інтерв'ю, фрагментів документальних фільмів про О. Кобилянську, формуючи комплексне бачення епохи та творчої манери мисткині.

31. Створювати умови для творчих учнівських ініціатив — написання есеїв, рецензій, порівняльних аналітичних статей або навіть коротких художніх текстів, які наслідують стиль письменниці.

32. Упроваджувати елементи тьюторського супроводу для учнів, які працюють над складнішими інтерпретаційними або дослідницькими завданнями, забезпечуючи їх методичними рекомендаціями та індивідуальними консультаціями.

Запровадження зазначених рекомендацій сприятиме не тільки удосконаленню методики викладання творчості Ольги Кобилянської в школі, але й дасть можливість підвищити мотивацію і рівень знань здобувачів освіти з української літератури. Адже у старшому шкільному віці відбувається суттєве зниження рівня зацікавленості літературою і читанням книг загалом.

Висновки до розділу II

При викладанні української літератури слід послуговуватися традиційними методами аналізу (аналіз услід за автором, пообразний, проблемно-тематичний, порівняльно-історичний, або історико-літературний, структурний, категоріальний, описовий, біографічний, культурологічний, генетичний, компаративний), вдаватися до нетрадиційних методів аналізу (контекстуальний, інтертекстуальний, асоціативний, емоційний, риторичний, ігровий). Продуктивними прийомами літературознавчого аналізу є: створення проблемних ситуацій, побудова діалога, «бесіди за Сократом», встановлення причинно-наслідкових зв'язків, емоційно-ціннісна оцінка описаних у творі образів і подій.

Для вивчення феномена Ольги Кобилянської як читачки було запропоновано теми й розроблено методичні моделі уроків за темами: «Ольга Кобилянська як читачка», «Ольга Кобилянська: феномен доби крізь призму читацьких зацікавлень», «Ольга Кобилянська – взірець читацької культури», «Творчість Ольги Кобилянської як відображення її читацьких зацікавлень». У межах запропонованих уроків приділяється увага докладному вивченню читацьких зацікавлень мисткині, робиться порівняльний аналіз її творчих ідей зі світобаченням відомих митців, філософів, до ґрунтовного вивчення праць яких вдавалася письменниця.

У методичних моделях уроків використано як традиційні (бесіда, опитування, випереджальні завдання, доповіді), так і інноваційні (коло ідей, дискусія, робота над проблемним питанням, ґрунування, робота у групах) методи, прийоми і форми роботи.

Ефективне вивчення феномена Ольги Кобилянської як читачки на уроках української літератури у ЗЗСО можливе лише за умови системного, компетентісно орієнтованого та культурологічного підходів, які передбачають створення умов для глибокого ознайомлення учнів із прозовими творами письменниці, активне впровадження особистісно орієнтованого,

диференційованого та інтерактивного навчання, що забезпечує участь кожного школяра у формулюванні власних суджень і висновків; організацію групової роботи з урахуванням рівня навчальних досягнень, застосування методів самонавчання («навчаючи — вчуся») і творчого пошуку (виконання завдань із навмисними помилками, аналітичних вправ, проєктної діяльності), а також реалізацію системи змагально-заохочувальних і корекційних заходів, спрямованих на підтримку інтересу до літератури. Важливим є й удосконалення методичного арсеналу вчителя-словесника через постійне професійне зростання, участь у семінарах, майстер-класах, вебінарах; розробку індивідуальних програм для учнів із різним рівнем підготовки, упровадження самооцінювання й взаємооцінювання результатів навчальної діяльності, залучення учнів до створення мультимедійних матеріалів про життя й творчість письменниці. Комплексне впровадження зазначених рекомендацій сприятиме не лише підвищенню якості викладання творів Ольги Кобилянської в школі, а й формуванню читацької культури, духовного розвитку, мотивації до пізнання української літератури, що особливо важливо в умовах зниження інтересу старшокласників до художнього читання.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження є підставою для формулювання таких висновків:

1. Світоглядно-естетична концепція О. Кобилянської сформувалася завдяки прагненню письменниці до самоосвіти, до читання книг вітчизняних і зарубіжних митців, завдяки її знайомству і продуктивній комунікації з видатними тогочасними літературами й громадськими діячами. У результаті склався її багатий духовний світ, сформувалися ідеї гендерної рівності, емансипації, фемінізму. На основі світоглядних орієнтацій письменницею було створено образ «нової жінки» – непересічної особистості з сильним характером, високим рівнем освіченості й духовними орієнтирами, прогресивними ідеями, прагненням до особистого щастя, що у подальшому сприяло трансформації усталених суспільних поглядів на становище жінки та її роль у соціумі

2. Читацькі інтереси Ольги Кобилянської виступають основними детермінантами ідейно-художнього змісту її творчості. У своїх писаннях ця авторка не тільки використовує цитатний матеріал із прочитаних нею книг у вигляді ремінісценцій, алюзій, але й досягає глибокого осмислення прочитаних літературних творів і філософських праць, створюючи нові ідеї, образи, мотиви. Читацькі інтереси письменниці стали провідними детермінантами ідейно-художньої концепції її спадщини, проблематики її більшості творів, стали основою для збагачення української літератури новими образами, темами, мотивами; сформували модерністський канон вітчизняної прози. Читацькі інтереси Ольги Кобилянської посилили її зацікавленість духовним життям національної інтелігенції, світом її інтересів і захоплень, прагнень і сподівань, ідеями служіння рідному народові, намагання протистояти національній нівеляції, духовному поневоленню українців.

3. Для вивчення феномена Ольги Кобилянської як читачки було запропоновано теми й розроблено методичні моделі уроків за темами: «Ольга Кобилянська як читачка», «Ольга Кобилянська: феномен доби крізь призму читацьких зацікавлень», «Ольга Кобилянська – взірець читацької культури», «Творчість Ольги Кобилянської як відображення її читацьких зацікавлень». У межах запропонованих уроків приділяється увага докладному вивченню читацьких зацікавлень мисткині, робиться порівняльний аналіз її творчих ідей зі світобаченням відомих митців, філософів, до ґрунтовного вивчення праць яких вдавалася письменниця. У методичних моделях уроків використано як традиційні (бесіда, опитування, випереджальні завдання, доповіді), так і інноваційні (коло ідей, дискусія, робота над проблемним питанням, ґрупування, робота у групах) методи, прийоми і форми роботи.

4. При викладанні української літератури слід послуговуватися традиційними методами аналізу (аналіз услід за автором, пообразний, проблемно-тематичний, порівняльно-історичний, або історико-літературний, структурний, категоріальний, описовий, біографічний, культурологічний, генетичний, компаративний), вдаватися до нетрадиційних методів аналізу (контекстуальний, інтертекстуальний, асоціативний, емоційний, риторичний, ігровий). Продуктивними прийомами літературознавчого аналізу є: створення проблемних ситуацій, побудова діалога, «бесіди за Сократом», встановлення причинно-наслідкових зв'язків, емоційно-ціннісна оцінка описаних у творі образів і подій.

5. Для вивчення феномена Ольги Кобилянської як читачки на уроках української літератури у ЗЗСО потрібно використовувати оптимальне комбінування системного, компетентісно орієнтованого та культурологічного підходів, особистісно орієнтованого, диференційованого та інтерактивного навчання, практикувати реалізацію системи змагально-заохочувальних і корекційних заходів, спрямованих на підтримку інтересу до літератури. Важливим є й удосконалення методичного арсеналу вчителя-словесника через постійне професійне зростання, участь у семінарах, майстер-

класах, вебінарах; розробку індивідуальних програм для учнів із різним рівнем підготовки, упровадження самооцінювання й взаємооцінювання результатів навчальної діяльності, залучення учнів до створення мультимедійних матеріалів про життя й творчість письменниці. Комплексне впровадження зазначених рекомендацій сприятиме не лише підвищенню якості викладання творів Ольги Кобилянської в школі, а й формуванню читацької культури, духовного розвитку, мотивації до пізнання української літератури, що особливо важливо в умовах зниження інтересу старшокласників до художнього читання.

Перспективу подальших наукових пошуків в означеному напрямі вбачаємо у написанні наукових статей про формування читацьких інтересів Ольги Кобилянської та їх вплив на творчість мисткині. Окремий науковий інтерес становить наукова розробка проблеми впливу культурного оточення на особистість у контексті творчості О. Кобилянської, дослідження художніх текстів мисткині на предмет алюзій, ремінісценцій, осмислення тогочасної філософської думки й літературної традиції, вивчення епістолярної спадщини письменниці, у якій відображено культурні зв'язки з мистецьким оточенням, яке суттєво вплинуло на формування читацьких інтересів Ольги Кобилянської, на розвиток її як мисткині, як глибоко мислячої інтелігентки.

Перспективний науковий інтерес також становить розробка методичних рекомендацій з вивчення читацьких інтересів О. Кобилянської у закладах системи загальної середньої освіти, підготовка дидактичного матеріалу, оприлюднення кращого методичного досвіду з досліджуваної теми у фаховій періодиці, методичних веб-ресурсах, на науково-практичних конференціях, участі педагогів у змагальницьких фахових заходах, спрямованих на виявлення високого рівня професійно-педагогічної майстерності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бабишкін О. К. *Ольга Кобилянська : нарис про життя і творчість*. Львів: Книжк.-журн. вид-во, 1963. 192 с.
2. Бандура Т. Поетика психологізму в імпресіоністичній новелістиці Ольги Кобилянської. *Проблеми сучасного літературознавства*. 2019. Вип. 28. С. 63-71.
3. Барчишина І. Рецепція німецької „новожитньої філософії” у творчості Ольги Кобилянської. *Науковий вісник Чернівецького університету*. 2011. Випуск 545 – 546. Слов’янська філологія. С.40-43.
4. Благун Н. М. Соціалізація особистості учнів методами вивчення української літератури. *Наука і освіта*. 2016. № 6. С. 5-11.
5. Боженко Н. В. Феміністичні тенденції у творчості Ольги Кобилянської. *Перспективні напрямки сучасної науки та освіти: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Слов’янськ, 19–20 травня 2016 р.)*. Вип. 8. Частина 2. Слов’янськ, 2016. С. 42-46.
6. Бондаренко Л. Г. Підготовка студентів-філологів до використання плейкаста у шкільному курсі української літератури. *Волошинські читання «Шкільна мовно-літературна освіта: традиції і новаторство»: матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції, 17 травня 2019 р., м. Київ / Ін-т педагогіки НАПН України; за заг. ред. Т. О. Яценко. Київ: УОВЦ «Оріон», 2019. 373 с. С. 191-194.*
7. Вінгільська Н. Навчання у спілкуванні: з досвіду застосування інтерактивних методів на уроці літератури. *Всесвітня література в середніх навчальних закладах*. 2005. №1. С.32.
8. Вознюк В. О. *Про Ольгу Кобилянську : нові матеріали, роздуми, знахідки*. Київ: Дніпро, 1983. 183 с.
9. Вознюк В. *Ольга Кобилянська*. URL: https://book-ye.com.ua/upload/iblock/64f/b9808fbc_69b3_11ed_8176_0050568ef5e6_e396f8e6_69b4_11ed_8176_0050568ef5e6.pdf (дата звернення: 10.10.2025).

10. Волошин П. М., Волошина Г. П. *Літературознавчі ігри як засіб аналізу художнього твору.*

URL:

<https://dspace.udpu.edu.ua/bitstream/6789/8921/1/%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%8F%D0%92%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D1%88%D0%B8%D0%BD%D0%B0.pdf> (дата звернення: 15.11.2025).

11. Врублевська В. *Шарітка з Рунгу*. Біографічний роман про Ольгу Кобилянську. Київ: Академія, 2007. 512 с.

12. Георгіце І., Михайловська-Вільданова Н. Феміністичний дискурс новели Ольги Кобилянської “Valse melancolique”. *Актуальні питання суспільних наук та історії медицини. Спільний українсько-румунський науковий журнал. (АПСНІМ)*. 2019. № 3 (23). С. 42-46.

13. Горак Р. Таємнича квітка з нового роману про Ольгу Кобилянську. *Літературна Україна*. 2007. 20 вересня (№ 36). С. 6–7.

14. Грачова Т.М., Жукова М.Л. Інтерація на уроках української літератури у сучасній школі. *Молодий вчений*. 2018. № 9 (61). С. 24-27.

15. Гричаник Н.І. Проблема шкільного аналізу епічного твору в методичній науці. Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 16. *Творча особистість учителя: проблеми теорії і практики: збірник наукових праць* / Ред. кол.: Н. В. Гузій (відп. ред.). Вип. 22 (32). К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2013. С. 202-206.

16. Гришина Т. А. *Кобилянська Ольга Юліанівна (1863–1942): до 160-річчя від дня народження*. URL: <http://www.nbu.gov.ua/node/6346> (дата звернення: 20.10.2025).

17. Гузар З. П. *Ольга Кобилянська. Семінарій*. Київ: Вища школа. 1990. 165 с.

18. Гундорова Т. *Femina Melancholica: стаття і культура в гендерній утопії Ольги Кобилянської*. Київ: Критика, 2002. 271 с.

19. Давидюк І. О. *Розробка уроку з української літератури на тему: «Ольга Кобилянська. Життя і творчість, формування світогляду*

письменниці. Проза Ольги Кобилянської – найяскравіша модель раннього українського модернізму». URL: <https://vseosvita.ua/library/rozrobka-uroku-z-ukrainskoi-literatury-na-temu-olha-kobylianska-zhyttia-i-tvorchist-formuvannia-svitohliadu-pysmennytsi-proza-olhy-kobylianskoi-na-ias-788967.html> (дата звернення: 20.11.2025).

20. Дуйловська І. М. Методи літературознавчого аналізу та проблема літературної освіти в школі. *Українські студії в європейському контексті*. 2020. №1. С. 276-279.

21. Дятленко Т. І. Аналіз художнього твору та інтерпретаційна діяльність на уроках літератури як важливий складник літературної освіти учнів. *Збірник наукових праць*. Київ, 2019. Вип. LXXXVI. С. 119-123.

22. Єрешко О. С., Лапушкіна Н. П. Неоромантичні тенденції у творчості Ольги Кобилянської. *Перспективні напрямки сучасної науки та освіти: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Слов'янськ, 19–20 травня 2016 р.)*. Вип. 8. Ч. 2. Слов'янськ, 2016. С. 89-93. 12

23. Жаркова Р. Є. Виростати в історіях: виховні можливості пригодницьких творів дитячої літератури. *Мільйон історій: поетика пригод у літературі та медіа*: [зб. наук. матеріалів конференції (Бердянськ, 22–23 вересня 2016 р.)] / [гол. ред. О. П. Новик]. Бердянськ: БДПУ, 2016. 190 с. С. 49-51.

24. Жила С. О. *Теорія і практика вивчення української літератури у взаємозв'язках із різними видами мистецтв у старших класах загальноосвітньої школи*: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра пед. наук: 13.00.02. Київ, 2004. 48 с.

25. Землянська А. В., Чистикова М. І. Метод кроссенсу на уроках літератури: переваги й недоліки. *Інновації в освіті і педагогічна майстерність учителя-словесника: зб. матеріалів III Всеукр. наук.-практ. конф., (24-25 жовтня 2019 р., м. Суми)*. Суми, 2019. №3. С. 178-181.

26. Зотова В., Копейцева Л. До проблеми інтеграції знань у процесі вивчення української літератури у сучасних закладах загальної середньої

освіти. *Інновації в освіті і педагогічна майстерність учителя-словесника: зб. матеріалів III Всеукр. наук.-практ. конф.* (24-25 жовтня 2019 р., м. Суми), Суми, 2019. № 3. С.79-85.

27. Кандинська В. Рецепція естетизму й дендизму в новелі Ольги Кобилянської “Valse melancholique”. *Слово і Час*. 2013. № 5. С.32-42.

28. Кирилюк С. Д. Новела О. Кобилянської «Битва» в «німому кіно» української прози періоду *fin de siècle*. *Сучасні літературознавчі студії*. 2018. Вип. 15. С. 91-96.

29. Кирилюк С. *Ольга Кобилянська і світова література*. Чернівці: Рута, 2002. 176 с.

30. Кирилюк С. Персони й тіні творчої особистості в прозі Ольги Кобилянської. *Науковий вісник Чернівецького університету. Слов'янська філологія*. Чернівці: Рута, 2008. Вип. 394-398. С. 212-219.

31. Кирилюк С. *Трансформація мотивів та образів світової літератури у творчості Ольги Кобилянської*: автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.01.01. Івано-Франківськ, 1999. 19 с.

32. Кобилянська О. Про себе саму: Автобіографія в листах до професора д-ра С.Смаль-Стоцького. Ольга Кобилянська. *Слова зворушеного серця: Щоденники; Автобіографії; Листи; Статті та спогади*. Київ, 1982. 359с.

33. Кобилянська О. Ю. *Слова зворушеного серця: щоденники, автобіографії, листи, статті та спогади*. Київ: Дніпро, 1982. 359 с.

34. Кобилянська О. Ю. *Зібрання творів : у 10 т. / редкол.: В. І. Антофійчук (голова) та ін.* Чернівці: Букрек, 2018–2022.

35. Ковальчук Н. В. «Ніцшеанство» Ольги Кобилянської в художній біографії Валерії Врублевської «Шарітка з Рунгу». *Закарпатські філологічні студії*. Вип. 26. Т. 1. С. 273-279.

36. Костецька О. Формування емоційно-ціннісного ставлення учнів до творчості Ольги Кобилянської. *Нова педагогічна думка*. 2019. № 4.

URL: <http://npd.roippo.org.ua/2019/04/Kostetska.pdf> (дата звернення: 20.11.2025).

37. Крамар О. *Ольга Кобилянська – новатор у просторі жіночої прози.* URL: <https://naub.oa.edu.ua/olha-kobylyanska-novator-u-prostori-zhinochoji-prozy/> (дата звернення: 20.11.2025).

38. Крупка М. Неоромантичний дискурс у художньому освоєнні. Ольги Кобилянської. *Український модернізм зі столітньої відстані. Актуальні проблеми сучасної філології. Літературознавство. Збірник наукових праць Рівненського державного гуманітарного університету.* Вип.Х. спеціальний. Рівне: РДГУ, 2001. С. 242-248.

39. Кульбіда Д., Борох Л. Неоромантизм як літературно-мистецький феномен кінця XIX – початку XX століття. *Сучасні проблеми лінгвістики, літературознавства та методики викладання мови і літератури: тези доповідей та повідомлень наукової інтернет-конференції студентів.* Випуск 3 [14 грудня 2017 р.] / Гол.ред. Т.І. Ямчинська. Вінниця: ТОВ «Друк плюс», 2017.С. 177-180.

40. Левченко Г. Християнський аспект літературної творчості Ольги Кобилянської. *Слово і Час.* 2008. №12. С.20-27.

41. Левчук Т. Факт і вимисел як наскрізна бінарність біографічного наративу. *Питання літературознавства.* 2016. № 94. С. 172–182.

42. Майборода Н. Неоромантизм як течія модернізму. *Сучасні проблеми мовознавства та літературознавства.* 2011. Вип. 15. С. 182-185.

43. Марковська М. *Виросла в горах, важила 44 кг і дружила з Лесею Українкою: 52 факти про Кобилянську до її дня народження.* URL: <https://nus.org.ua/articles/vyrosla-v-gorah-vazhyla-44-kg-i-druzhyla-z-leseyu-ukrayinkoyu-52-fakty-pro-kobylyansku-do-yiyi-dnya-narodzhennya/> (дата звернення: 18.10.2025).

44. Матвіїшин В. Г. Творчість О.Кобилянської у контексті українсько-французьких літературних зв'язків. *Питання літературознавства.* 1996. Вип. 3. С. 71-77. Вип. 27. С. 292-295.

45. Матусяк Л. Поетичне слово Шевченка в житті і творчості О.Кобилянської. *Шевченко і Поділля: Зб. наук. пр. за матеріалами другої Всеукр. наук. конф. (20-21 травня 1999 р.)*. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський держ. пед. ун-т, інформ.-вид. відділ, 1999. С. 73-75.

46. Мацяк О. *Кобилянська і Шопен: без імітації*. URL: <https://www.inst-ukr.lviv.ua/files/paradygma/221-230-mo.pdf> (дата звернення: 20.11.2025).

47. Мехдієва Т. В. Образ «нового» чоловіка в жіночій феміністичній прозі кінця XIX – початку XX століть (за творами О. Кобилянської «У неділю рано зілля копала», «Людина»). *Наукові праці. Літературознавство*. Випуск 188. Том 200. С. 59-63.

48. Миронюк Л. В. Генезис неоромантизму. *Актуальні проблеми слов'янської філології: Міжвуз. зб. наук. ст.* Вип. XI: Лінгвістика і літературознавство. Київ – Ніжин: ТОВ "Видавництво "Аспект-Поліграф", 2006. Вип. XI. С. 133–140.

49. Мозгова Л. А. *Гендерна складова методики навчання української літератури в старшій школі*: автореф. дис... на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: 13.00.02. К., 2010. 23 с.

50. Моклиця М. Алегорична новелістика Ольги Кобилянської. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*. Філологічні науки. Літературознавство. 2014. № 19. С. 92-97.

51. Науменко Н. В. «...Немов яка соната»: музична організація новели Ольги Кобилянської «Битва». *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського*. 2020. Т. 31, вип. 1. URL: <http://dspace.nuft.edu.ua/jspui/handle/123456789/31397> (дата звернення: 20.10.2025).

52. Павленко О. *Ольга Кобилянська Огляд життя і творчості. Особливості світобачення і світосприйняття письменниці. Проблематика, ідеї, жанрова палітра творчості (поезія в прозі, повісті, роман)*. URL: <https://naurok.com.ua/urok-olga-kobilyanska-oglyad-zhittya-i-tvorchosti->

[osoblivosti-svitobachennya-i-svitospriynyattya-pismennici-problematika-ide-zhan-rova-palitra-tvorchosti-poeziya-v-prozi-povisti-ro-387763.html](https://old.library.kr.ua/books/panchenko/p1.shtml?fbclid=IwAR1L1zUTZ32bH95yLiBHsWdAjRk0JfFb9xMa24OKADypHBVQ6-dlvJDyFE) (дата звернення: 20.11.2025).

53. Панченко В. *Творчість Володимира Винниченка 1902-1920 рр. у генетичних і типологічних зв'язках з європейськими літературами*: дис. ... док. філ. наук: 10.01.01. Київ, 1998. URL: <https://old.library.kr.ua/books/panchenko/p1.shtml?fbclid=IwAR1L1zUTZ32bH95yLiBHsWdAjRk0JfFb9xMa24OKADypHBVQ6-dlvJDyFE> (дата звернення: 19.10.2025).

54. Панчук Е. М. *Гірська орлиця : спогади*. Ужгород: Карпати, 1976. 122 с.

55. Поліщук Я. *Міфологічний горизонт українського модернізму*: монографія. Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2002. 392 с.

56. Починок Л. І. *Ольга Кобилянська: Знайома постать у новому ракурсі: навчальний посібник*. Кам'янець-Подільський: ПП Мошак М.І., 2005. 192 с.

57. Прокопчук Л. Методика вивчення повісті «Земля» Ольги Кобилянської в старшій школі. *Методичний портфель учителя*. 2020. URL: <https://nvk1.at.ua/publikaciyi/Prokopchuk.pdf> (дата звернення: 16.11.2025).

58. Пустохіна В. І. Культурологічний концепт як необхідна складова вивчення української літератури старшокласниками. *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology*. 2015. III(19). №38. С. 60-63.

59. Пустохіна В. І. Формування культурологічної компетентності старшокласників у процесі навчання української літератури: риторичний підхід. Педагогічна риторика: історія, теорія, практика: монографія / [Кучерук О. А., Голуб Н. Б., Горошкіна О. М. та ін.] ; за ред. О. А. Кучерук. – К.: КНТ, 2016. С. 196-207.

60. Репета М. Творчість Ольги Кобилянської на уроках літератури в сучасній школі. *Українська література в загальноосвітній школі*. 2017. №3. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/708612/> (дата звернення: 19.11.2025).

61. Саранюк Б. *Ольга Кобилянська. Життя і творчість письменниці*. URL: <https://vseosvita.ua/library/konspekt-uroku-z-ukrainskoi-literaturi-dla-10-klasu-57750.html> (дата звернення: 20.11.2025).

62. Семенюк К. С. *Творчість Ольги Кобилянської: калокагативне світовідчуття*: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філософ. наук: 09.00.08 / Київський національний університет імені Тараса Шевченка. К., 2005. 13 с.

63. Сергієнко А.А. Методичне оновлення освітнього процесу на уроках української літератури для забезпечення компетентнісного підходу до навчання. *Волошинські читання «Шкільна мовно-літературна освіта: традиції і новаторство»*: матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції, 17 травня 2019 р., м. Київ / Ін-т педагогіки НАПН України; за заг. ред. Т. О. Яценко. Київ : УОВЦ «Оріон», 2019. С.116-122.

64. Стеценко Н. Інтерактивні форми роботи під час вивчення творчості Ольги Кобилянської. *Педагогічні інновації*. 2018. № 2. URL: <https://journal.pi.edu.ua/2018/2/Stecenko.pdf> (дата звернення: 14.11.2025).

65. Стукан Г.О., Цип Г.О. Сучасні підходи до вивчення української літератури в школі крізь призму методичної спадщини Н. Й. Волошиної. *Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка*. 2018. Випуск. 37. С. 96-102.

66. Сугоняко Ю. *Ольга Кобилянська. «Людина» – перший твір в українській літературі з розкриття ідей емансипації*. URL: <https://naurok.com.ua/konspekt-uroku-z-ukra-nsko-literaturi-na-temu-olga-kobilyanska-lyudina---pershiy-tvir-v-ukra-nskiy-literaturi-z-rozkrittia-idey-emanipaci-92839.html> (дата звернення: 14.11.2025).

67. Тіщенко А. Д. Емансипація жінки у новелі О. Кобилянської «Меланхолійний вальс»: лексико-граматичний аспект. *Філологія XXI століття* [Електронне видання]: збірник наукових праць студентства й наукової молоді, Харків, 29 квітня 2020 р. / Харківський національний

педагогічний університет імені Г.С. Сковороди; [редкол.: К. Ю. Голобородько (голов. ред) та ін.]. Харків, 2020. С. 73-76. 38

68. Ткачук І. Гендерний аспект вивчення творчості Ольги Кобилянської у школі. *Гендер і освіта*. 2021. № 1. URL:<https://gender-edu.org.ua/Tkachuk2021.pdf> (дата звернення: 20.11.2025).

69. Токмань Г. *Сучасні навчальні технології та методи викладання літератури*.

URL:<http://ephsheir.phdpdpu.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/8989898989/4380/%D0%A1%D1%83%D1%87%D0%B0%D1%81%D0%BD%D1%96%20%D1%82%D0%B5%D1%85%D0%BD.%20%D0%A1%D1%82.%202.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (дата звернення: 20.11.2025).

70. Токмань Г.Л. *Методика викладання української літератури в старшій школі: екзистенціально-діалогічна концепція*. Київ: Міленіум, 2002. С. 55-57.

71. Українка Л. Писателі-русини на Буковині // Українка Л. Повне академічне зібрання творів: у 14 т. / за ред. В. Агеєвої. Луцьк: Волинський національний університет імені Лесі Українки, 2021. Т. 7. 680 с. URL: <https://drive.google.com/file/d/1phks7dlygr7yLj75UfsPbiq2yMg-4pV-/view> (дата звернення: 25.10.2025).

72. Українки в історії / С. Андрусів, Ю. Багаліка, М. Богачевська-Хом'як [та ін.] ; за ред. В. Борисенко. Київ: Либідь, 2004. 326 с.

73. *Українська література: Програма для загальноосвітніх навчальних закладів. 10–11 класи (рівень стандарту)*. URL:<https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya-10-11-klasiv> (дата звернення: 11.10.2025).

74. Фещук Н. *Ольга Кобилянська: вершиця, яка любила білі троянди*. URL:<https://zbruc.eu/node/98113> (дата звернення: 11.10.2025).

75. Хоменко Г. Реалізація принципу систематичності у шкільному вивченні літератури українського постмодернізму. *Психолого-педагогічні проблеми сільської школи*. 2018. Випуск 59. С. 173-180.

76. Хроменко І. Окремі специфічні види літературознавчого аналізу. *Всесвітня література та культура*. 2013. № 9. С. 16-23.
77. Цифурко І. Є. Урок «Ольга Кобилянська. Життя і творчість. Формування світогляду письменниці». URL: <https://naurok.com.ua/urok-olga-kobilyanska-zhittya-i-tvorchist-formuvannya-svitoglyadu-pismennici-proza-o-kobilyansko-zrazok-rannogo-modernizmu-zhanrovi-osoblivosti-providni-temi-ta-ide-176724.html> (дата звернення: 20.11.2025).
78. Чернова Ю. Філософсько-світоглядні засади формування ідеї «нової жінки» у творчості Ольги Кобилянської. Київський національний університет імені Тараса Шевченка. *Українознавчий альманах*. Вип. 6. С. 162-166.
79. Шуляр В. І. *Теоретико-методичні засади сучасного уроку української літератури в основній і старшій школі*: дис.. доктора пед. наук: 13.00.02. Миколаїв, 2015. 464 с.
80. Яблонська О.. У пошуках гармонії: Vals mélancolque в контексті малої прози О. Кобилянської кінця XIX ст. *Studia Ucrainica Varsoviensia*. 5. Warszawa, 2017. С. 138-155. 44
81. Яценко Т. О. *Тенденції розвитку методики навчання української літератури в загальноосвітніх навчальних закладах (друга половина XX – початок XXI століття)*: дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.02 / Інститут педагогіки НАПН України, Київський університет імені Бориса Грінченка. К., 2017. 508с.
82. Яценко Т. О. Інформаційно-комунікаційне забезпечення процесу вивчення української літератури в школі. *Наукові записки Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя*. Психолого-педагогічні науки. 2016. № 4. С. 119-124.
83. Яценко Т.О.. Літературознавчі передумови розвитку сучасної методики навчання літератури в загальноосвітніх навчальних закладах України. *Science and Education a New Dimension: Pedagogy and Psychology*. 2013. №9. С.159-165.

ДОДАТКИ

Урок 1

Тема уроку. Ольга Кобилянська як читачка

Мета уроку (формувати компетентності):

предметні (усвідомлення впливу читацьких інтересів О. Кобилянської на її творчість, розуміння ролі прочитаного у становленні світогляду письменниці, уміння аналізувати автобіографічні джерела її читацького досвіду);

ключові (розвиток уміння визначати взаємозв'язок між особистісним розвитком митця і його читацьким колом, формування ціннісного ставлення до читання як до духовного процесу самопізнання);

загальнокультурні (виховання поваги до книги, культури читання, прагнення до саморозвитку й самоосвіти на прикладі О. Кобилянської).

Мета уроку:

навчальна - розкрити вплив читацьких інтересів Ольги Кобилянської на формування її світогляду та творчої індивідуальності;

розвивальна – розвивати логічне мислення, вміння аналізувати, встановлювати взаємозв'язки;

виховна – формувати ціннісне ставлення до духовного саморозвитку, самоосвіти та потреби в постійному інтелектуальному збагаченні.

Методи, прийоми і форми роботи: робота з епіграфом, бесіда, виразне читання, ідейно-художній аналіз, робота в групах, групування, творче завдання, «коло ідей».

Забезпечення уроку

Наочні посібники: портрет О. Кобилянської, світлини Чернівців кінця XIX ст., репродукції книг із особистої бібліотеки письменниці.

Роздатковий матеріал: пам'ятка «План аналізу читацьких інтересів митця».

Перебіг уроку

I. Організаційний момент

Перевірка присутності учнів та їх готовності до заняття.

II. Перевірка домашнього завдання

Фронтальне опитування:

Які основні теми й мотиви переважають у творчості Ольги Кобилянської?

Як письменниця сприймала роль жінки у суспільстві?

Які художні засоби найбільше сприяють розкриттю її ідей?

Які факти з біографії письменниці ви вважаєте ключовими для розуміння її світогляду?

Які особливості стилю Кобилянської ви могли б назвати?

III. Оголошення теми і мети уроку. Мотивація навчальної діяльності.

Оголошення теми і мети вчителем.

Тема уроку – «Ольга Кобилянська як читачка».

Сьогодні на уроці ми спробуємо дослідити, як читання стало для Кобилянської джерелом духовного становлення, як улюблені книги вплинули на її світогляд і творчість.

Робота з епіграфом:

«Книга — то скарб, що його ніхто в мене відібрати не може».

О. Кобилянська

На основі відповідей учнів педагог робить висновок про значення читання в житті письменниці, її духовну потребу пізнання світу через літературу, самовиховання, культурну відкритість.

IV. Актуалізація раніше набутих опорних знань

Бесіда:

Що формує читацькі інтереси людини?

Як вибір літератури може вплинути на світогляд?

Яких українських або зарубіжних письменників-читачів ви знаєте?

V. Вивчення нового матеріалу

1. Виразне читання фрагментів із щоденників та листів Ольги Кобилянської, у яких вона згадує прочитані книги

1. Лист до Августи Кохановської, 1887 р.

«Бачила я недавно Ібсенову „Нору“ тут на сцені, і — страх подумати! — вона мені не сподобалась. Ся Нора таке наївне звірятко, що я надивуватись не можу.»

(виражено критичне ставлення Кобилянської до драматургії Генріка Ібсена)

2. Лист до Лесі Українки, 1900 р.

«Багато приємності справила мені Ваша швидка і прихильна відповідь... я пізнала Вас таку, якою бачила Вас досі в Ваших творах... Ви порівнюєте мене навіть з ангелом... Я думаю, що в тій Німеччині був Ваш рятунок, вона дала Вам пізнати світову літературу...»

(вираження захоплення Кобилянської творчістю Лесі Українки та її визнання значення Німеччини у формуванні читацьких інтересів)

3. Лист до Івана Франка, 1901 р.

«Дорогий пане Іване! Дуже вдячна за Вашу статтю про мою повість „Царівна“. Ваша оцінка надзвичайно важлива для мене. Читаючи Ваші твори, я завжди відчуваю глибину думки та силу слова.»

(надання високої оцінки творчості Івана Франка та прагнення до літературної досконалості)

4. Лист до Августи Кохановської, 1902 р.

«Нещодавно я прочитала твори Г. Гайне. Його поезія пронизана гірким сарказмом і глибоким розчаруванням у світі. Це змусило мене задуматись над багатьма питаннями.»

5. Лист до Августи Кохановської, 1904 р.

«Я прочитала «Про свободу» Мілля. Його ідеї про індивідуальну свободу і обмеження влади держави дуже актуальні і для нашого часу.»
(зацікавленість політичною філософією Джона Стюарта Мілля).

2. Ідейно-художній аналіз уривків, що розкривають читацькі зацікавлення письменниці.

Уривок 1: Новела «Impromptu phantasie» (1894)

«Вона слухала музику, і серце її билось в такт з мелодією. Кожна нота проникала в її душу, викликаючи хвилі емоцій.»

(глибоке сприйняття музики як засобу вираження внутрішнього світу персонажа)

Уривок 2: Новела «Valse mélancolique» (1894)

«Танок був повільний, меланхолійний, і кожен рух здавався вираженням її внутрішнього стану.»

(наголос на важливості музики в житті героїні, символіка глибини емоційного світу персонажа)

Уривок 3. Повість «Людина» (1892)

«Вона прагнула більше знати, більше розуміти, шукала відповіді на питання, що хвилювали її душу.»

(прагнення до самопізнання та розвитку, що є свідченням власних намірів й бажання розширювати горизонти знань через читання та самовдосконалення)

Уривок 4: Новела «Царівна» (1895)

«Вона читала про великі досягнення жінок у світі, і це надихало її на власні звершення»

(звернення до теми жіночої емансипації та самореалізації)

У кінці роботи педагог і учні роблять висновок, що читацькі інтереси Ольги Кобилянської відображаються в її творах через зображення героїнь, які прагнуть до самопізнання, розвитку та емоційного збагачення через музику та

літературу. Ці мотиви свідчать про глибоке сприйняття письменницею культурних надбань свого часу та їх вплив на формування особистості.

3. Робота у малих групах. Грокування.

Завдання: скласти гроно асоціацій до понять «О. Кобилянська – читачка» (І група), «Читання як джерело творчості» (ІІ група).

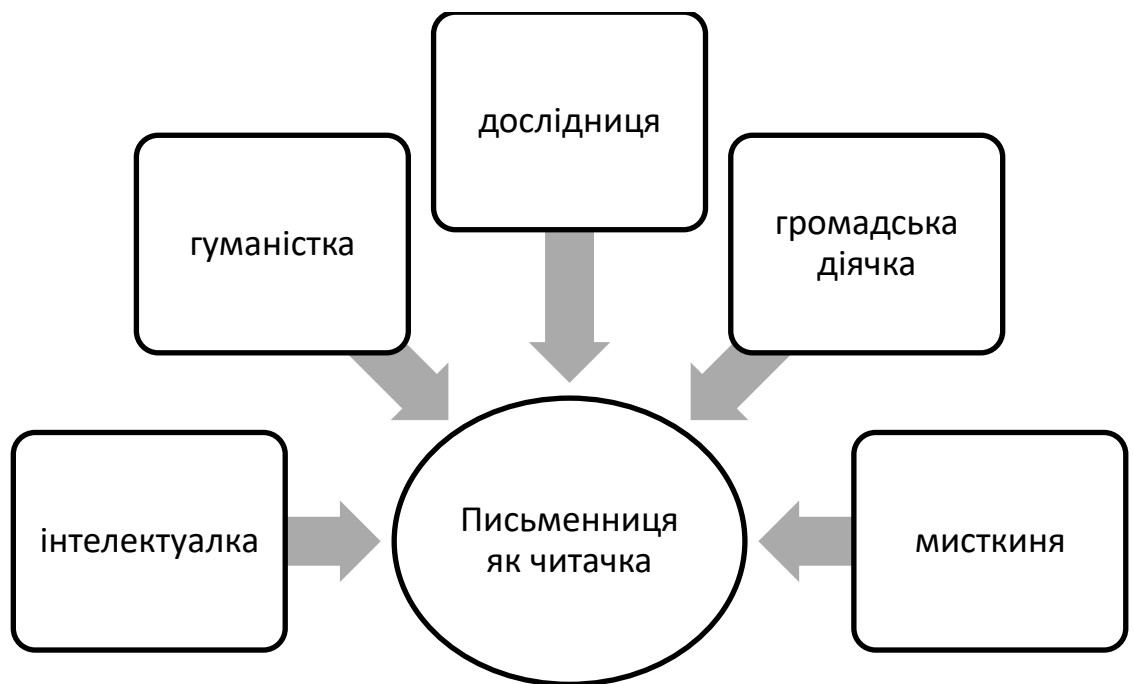

Рис. 2.1. Гроно асоціацій «О. Кобилянська — читачка»

[розроблено автором]

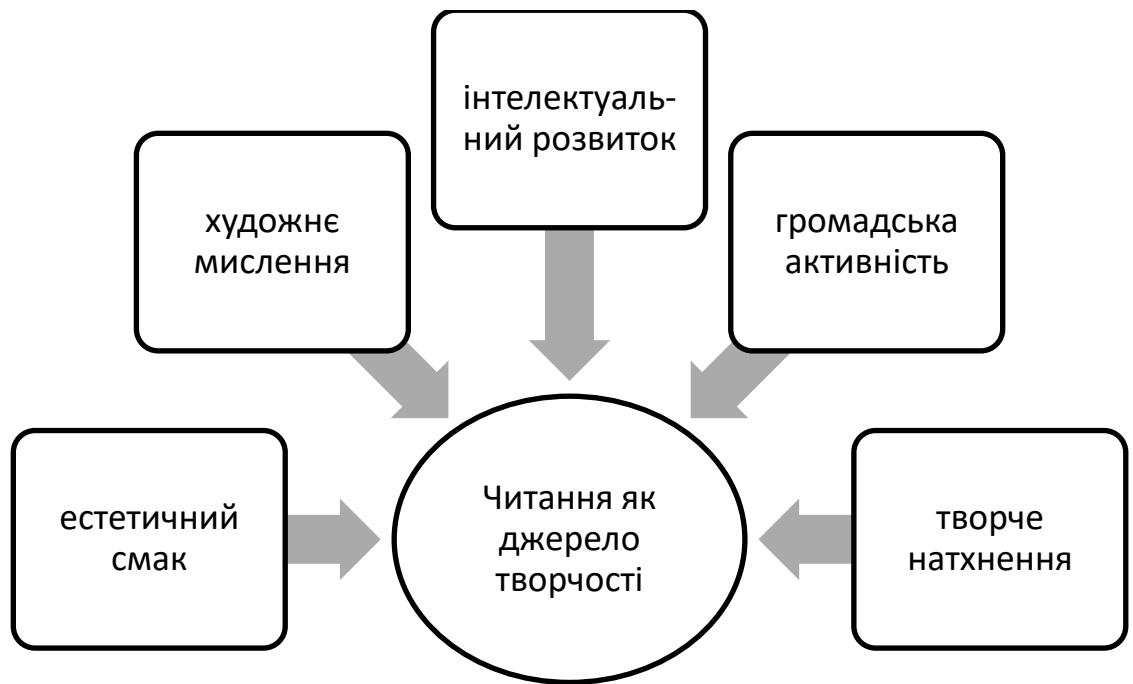

Рис. 2.1. Гроно асоціацій «О. Кобилянська — читачка»

[розроблено автором]

4. Робота над проблемним питанням:

«Як читацькі інтереси Ольги Кобилянської сформували її як митця європейського рівня?»»

VI. Закріплення нових знань

1. Евристична бесіда за запитаннями:

Яку роль відігравало читання у житті О. Кобилянської?

Як її читацьке коло відбилося у тематиці творів?

Чи можна говорити, що Кобилянська через книги виховувала себе як особистість?

Які думки письменниці про книгу є актуальними сьогодні?

Яке значення має приклад О. Кобилянської для формування вашого читацького смаку?

2. Творче завдання:

Уявіть, що ви укладаєте «уявну бібліотеку Ольги Кобилянської». Доберіть 5 книг, які, на вашу думку, могли б бути в ній сьогодні, і коротко поясніть свій вибір.

3. Інтерактивний прийом «Коло ідей»:

У чому полягає феномен Ольги Кобилянської як читачки?

VII. Підбиття підсумків уроку. Мотивація оцінювання

1. Підсумкове слово вчителя:

Ольга Кобилянська належала до тих людей, для яких книга була життєвою необхідністю. Через читання вона формувала власний духовний світ, виховувала в собі мислячу, незалежну, освічену особистість. Її приклад свідчить, що читання – це шлях до внутрішньої свободи, до глибини мислення і до самотворення.

2. Оголошення оцінок.

VIII. Домашнє завдання

Написати есе «Як приклад Ольги Кобилянської допомагає мені усвідомити цінність читання».

Урок 2

Тема уроку. «Ольга Кобилянська: феномен доби крізь призму читацьких зацікавлень».

Мета уроку (формувати компетентності):

предметні (розкрити вплив читацьких зацікавлень на формування світогляду О. Кобилянської; показати зв'язок між епохою, в якій жила письменниця, та її творчим доробком);

ключові (вміння визначати культурно-історичні чинники становлення особистості митця);

загальнокультурні (усвідомлення ролі духовного розвитку, самоосвіти, читацької культури у становленні творчої індивідуальності).

Мета уроку:

навчальна – розкрити вплив читацьких зацікавлень на формування світогляду О. Кобилянської.

розвивальна – розвивали асоціативне й логічне мислення, уміння робити власні умовиводи, обґрунтовувати власні судження;

виховна – формувати у здобувачів освіти читацьку культуру й потребу в читанні.

Методи, прийоми і форми роботи: «коло ідей», випереджальні завдання, групування, робота у групах, бесіда, творчі завдання.

Забезпечення уроку: наочні посібники: портрет О. Кобилянської, виставка книжок, які читала письменниця

Перебіг уроку

I. Організаційний момент

Перевірка присутності учнів та їх готовності до заняття.

II. Перевірка домашнього завдання

Бліц-опитування

- Які риси українського модернізму вам відомі?
- Яких представників цього напрямку ви можете назвати?
- У чому полягає значення творчості О. Кобилянської?

III. Оголошення теми і мети уроку. Мотивація навчальної діяльності.

1. Оголошення теми і мети уроку педагогом.

Тема уроку – «Ольга Кобилянська: феномен доби крізь призму читацьких зацікавлень». Сьогодні на уроці ми спробуємо простежити, як книги, які читала письменниця, вплинули на її світогляд і творчість.

2. Інтерактивний прийом «Коло ідей»

Робота над епіграфом. Завдання: визначити, яку головну думку вкладено в епіграф і сформулювати її одним словом:

«Читання було для мене життєвою потребою, без нього я не могла існувати» (О. Кобилянська)

IV. Актуалізація опорних знань

- Бесіда: Яке місце посідає книга у вашому житті?
- Яких авторів читаєте ви і чому?

V. Вивчення нового матеріалу

1. Випереджальне завдання: виголошення учнем доповіді про зацікавленість Ольги Кобилянської філософськими ідеями Ф. Ніцше.

2. Випереджальне завдання: виголошення учнем доповіді про філософію «надлюдини».

3. Порівняльний аналіз бачення філософії «надлюдини» у Ф. Ніцше та «нової людини» в О. Кобилянської.

Таблиця 2.1

Порівняльний аналіз бачення філософії «надлюдини» у Ф. Ніцше та «нової людини» в О. Кобилянської [розроблено автором]

Образ «надлюдини» у Ніцше	Образ «нової людини» у Кобилянської	Спільне	Відмінне
Сильна, вільна особистість, яка стоїть понад загальноприйнятною мораллю	Духовно розвинена, вільна, освічена жінка, яка прагне самореалізації	Заперечення старих суспільних догм й моральних обмежень	У Ніцше переважає філософський ідеал надлюдини, а Кобилянської

			соціально-психологічний образ людини.
Надлюдина — це творець нових цінностей, що керується внутрішньою волею до влади	Нова людина прагне гармонії з природою, духовності, рівноправ'я між чоловіками і жінками	Культ сильної індивідуальності та самодостатності	У Ніцше ідеал має універсальний (надлюдський) вимір, а у Кобилянської — гуманістичний, феміністичний.
Відкидає релігійні догми, традиційну мораль, культ слабкості	Пропагує мораль внутрішньої чистоти, духовного зростання, самоповаги.	Ідея оновлення людини через внутрішню трансформацію.	Надлюдина Ніцше має аморальні риси, у Кобилянської — морально досконала.
Символ боротьби, волі, сили духу та індивідуального шляху.	Символ свободи, самопізнання, внутрішньої краси та гуманізму.	Ідеал особистості, яка виходить за межі буденності	У Ніцше переважає чоловічий образ, у Кобилянської — жіночий.

У кінці педагог і учні роблять висновок, що в Ніцше «надлюдина» — це втілення сили й самодостатності, а у Кобилянської «нова людина» — гармонійна, гуманна, морально висока особистість, що прагне духовного вдосконалення й соціальної рівності. Це означає, що Ольга Кобилянська зуміла трансформувати, творчо переробити запозичені при читанні книг

філософські ідеї, тобто була вдумливою й інтелектуальною читачкою, яка вміла творчо переробити ключові ідеї, які були модними у її добу.

4. Інтерактивний прийом «Групування». Робота у групах: I – скласти гроно «Пересічна жінка XIX – початку XX ст.», II – «О. Кобилянська – читачка».

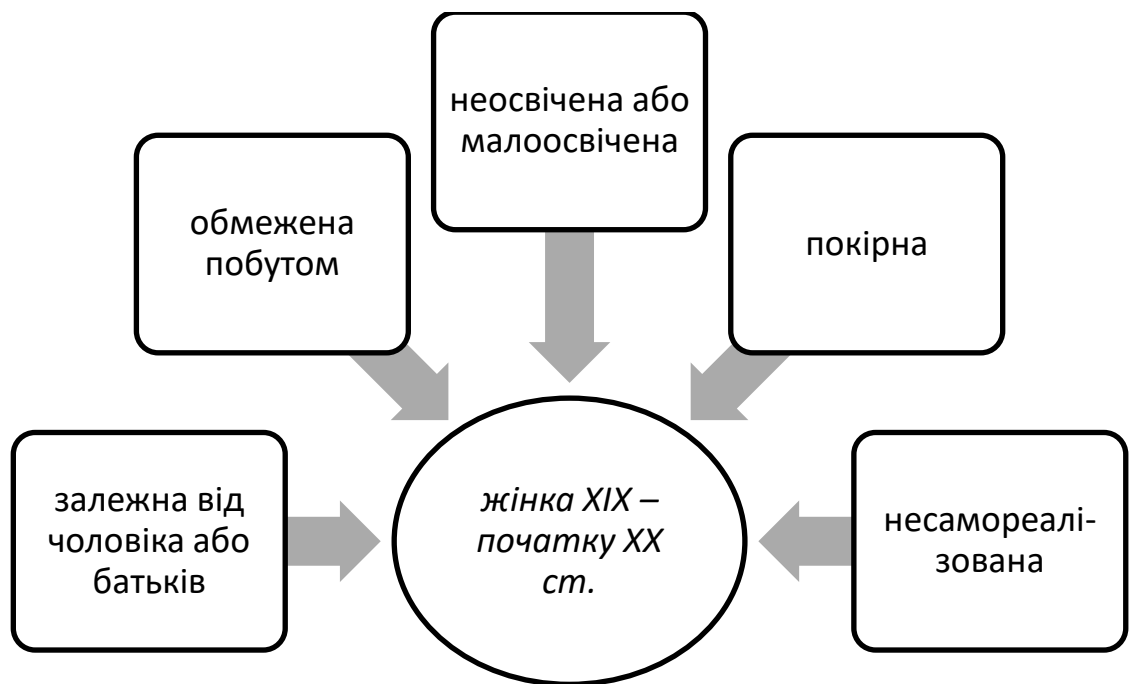

Рис. 2.3. Асоціативне гроно «Пересічна жінка XIX – початку XX ст.»

[розроблено автором]

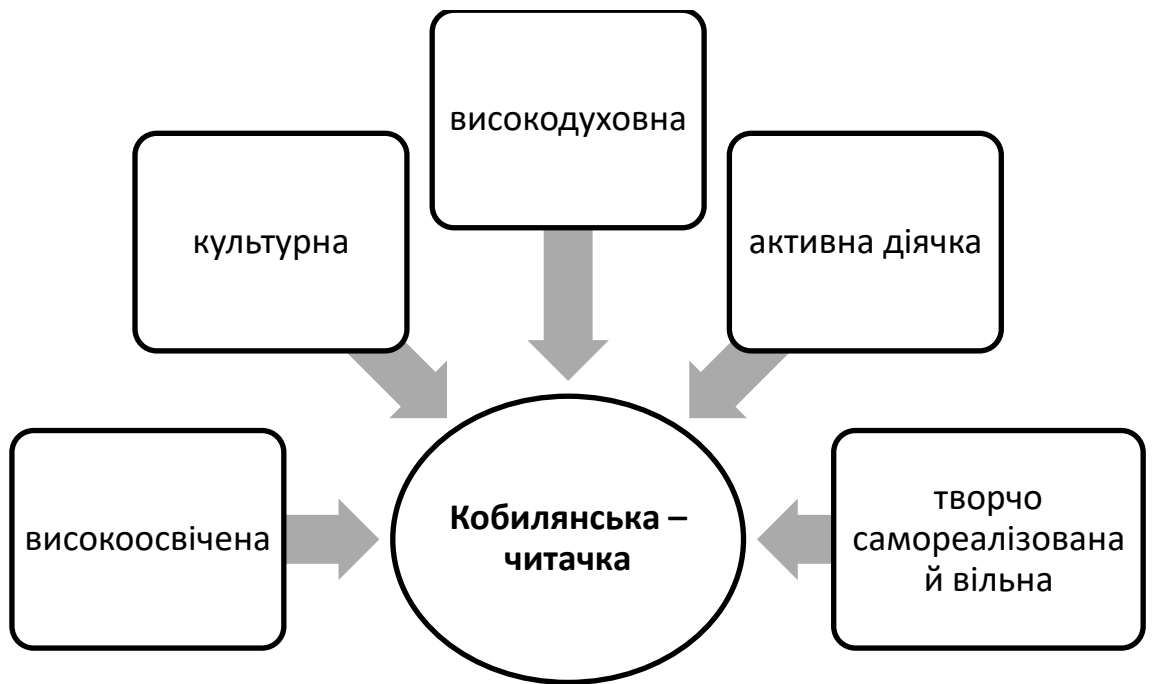

Рис. 2.4. Асоціативне гроно «Пересічна жінка XIX – початку XX ст.»

[розроблено автором]

У кінці завдання робиться висновок про те, як завдяки читанню Ольга Кобилянська значно перевершила рівень жінок свого часу й стала непересічним феноменом доби.

VI. Закріплення нових знань

1. Евристична бесіда за питанням: Що означає бути людиною своєї доби?

2. Творче завдання: написати есе «Моя книга, що вплинула на мене».

3. Мініпрограма «Як стати людиною своєї доби». Завдання: скласти п'ятикрокову програму, в якій зазначити, що потрібно зробити людині, щоб вважатися сучасною.

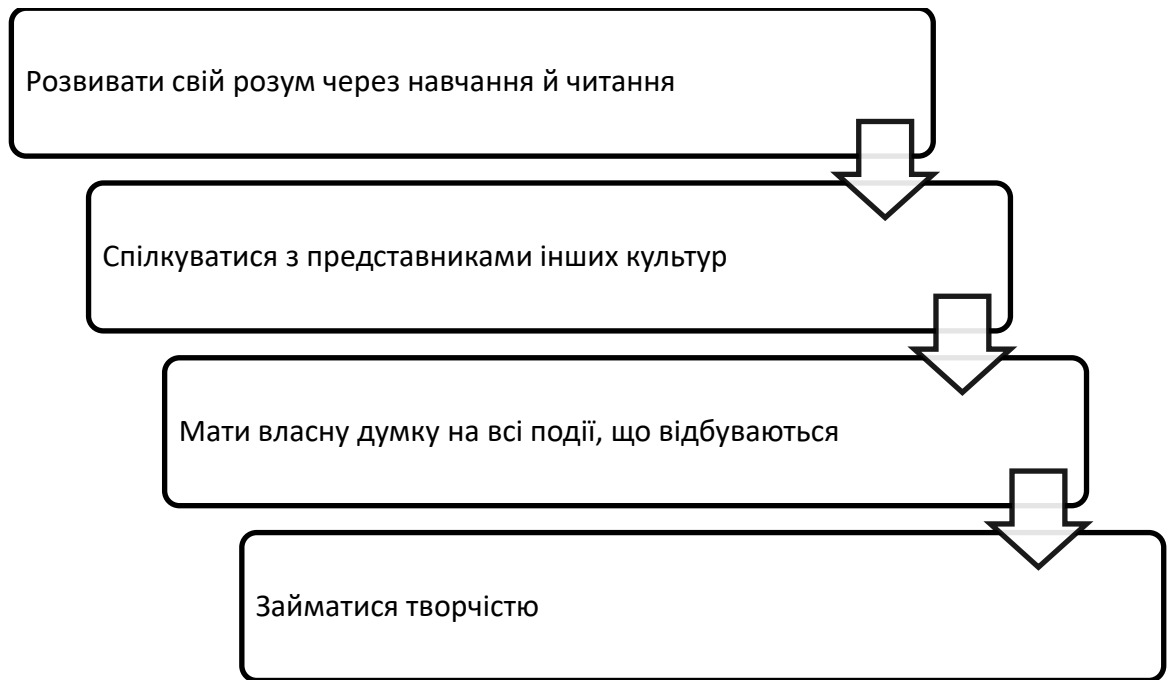

Рис. 2.5. Орієнтовний варіант програми «Як стати людиною своєї доби» [розроблено автором]

4. Творча лабораторія. Завдання: скласти сенкан про Кобилянську, наприклад:

Кобилянська

Мудра, смілива.

Пише, мріє, бореться.

Будить у жінках гідність.

Творчиня.

VII. Підбиття підсумків уроку

1. **Підсумкове слово педагога.** Учитель узагальнює, що феномен Кобилянської полягає у її духовному багатстві, у здатності творити, спираючись на найкращі зразки світової культури.

VIII. Домашнє завдання

Підготувати повідомлення «Читання як духовна основа творчості Ольги Кобилянської».

Урок 3

Тема уроку. Ольга Кобилянська – взірець читацької культури.

Мета уроку (формувати компетентності):

предметні (розкрити формування особистості Кобилянської через читання, показати її як взірець інтелектуальної жінки свого часу);

ключові (розвиток навичок аналізу джерел та культурних впливів на митця);

загальнокультурні (виховання шанобливого ставлення до книги, саморозвитку, освіти).

Мета уроку:

навчальна – розкрити формування особистості О. Кобилянської через читання;

розвивальна – розвивали асоціативне й логічне мислення, уміння робити власні умовиводи, обґрунтовувати власні судження;

виховна – формувати у здобувачів освіти читацьку культуру.

Методи, прийоми і форми роботи: «фронтальне опитування, групування, творчі завдання, робота у групах.

Забезпечення уроку: портрет О. Кобилянської, буклет з цитатами про роль книги у житті людини.

Перебіг уроку

I. Організаційний момент

Привітання, перевірка готовності класу до роботи.

II. Перевірка домашнього завдання

Фронтальне опитування:

- Які провідні теми у творчості Кобилянської?

- Які її твори ви вже читали?
- Як ви розумієте поняття «читацька культура»?

III. Оголошення теми і мети уроку

1. Оголошення теми і мети уроку вчителем.

Тема – «Ольга Кобилянська – взірець читацької культури».

Мета – з'ясувати, як глибока читацька культура сприяла формуванню її художнього мислення.

2. **Групування. Робота у групах.** Завдання: I – скласти гроно асоціацій до слова «читання», II – до слова «культура». Орієнтовний вигляд їх подано нижче.

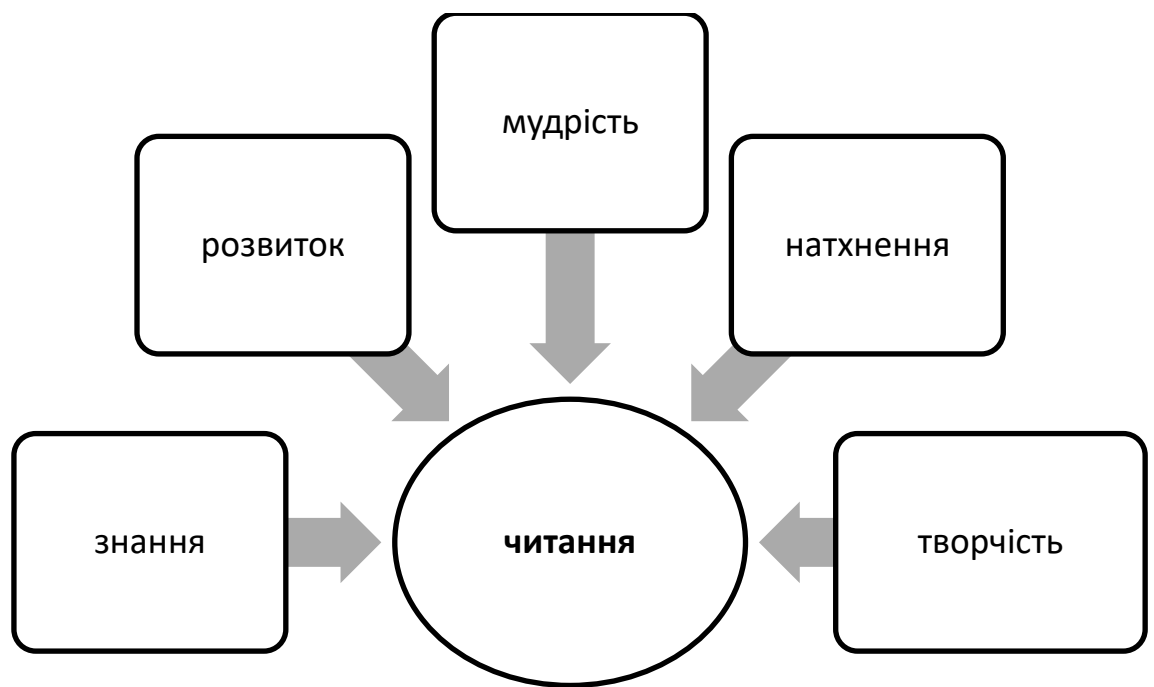

Рис. 2.6. Асоціативне гроно до слова «читання»

[розроблено автором]

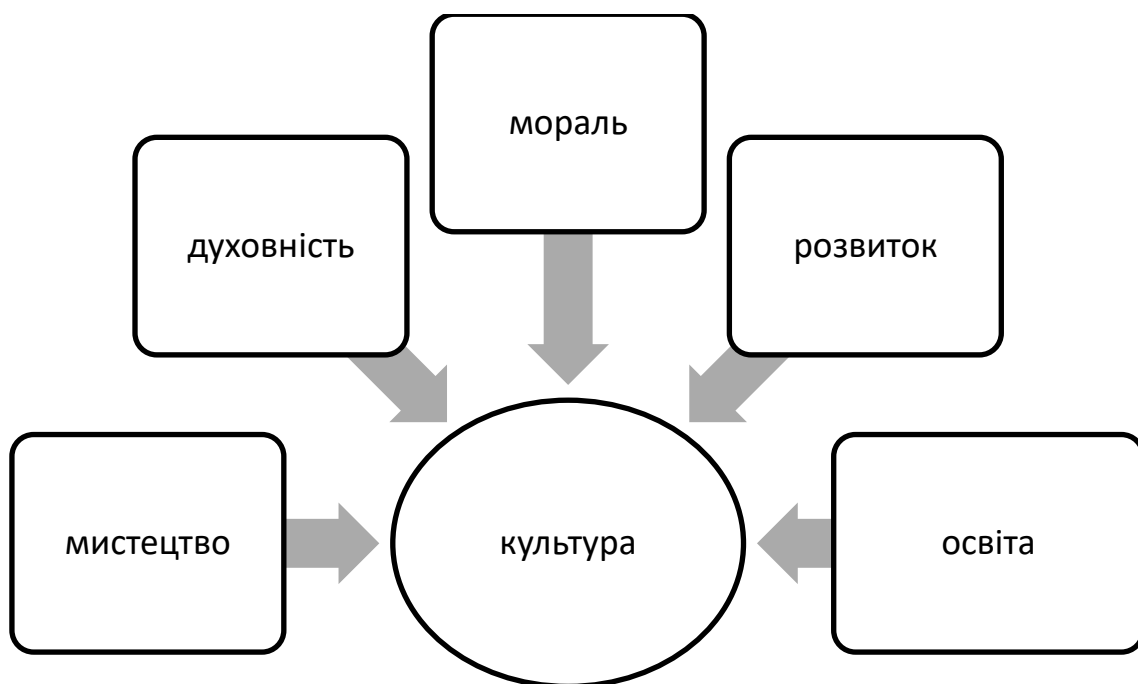

Рис. 2.7. Асоціативне гроно до слова «культура» [розроблено автором]

IV. Актуалізація опорних знань

Бесіда: що означає бути культурним читачем?

Які книги допомагають формувати характер?

V. Вивчення нового матеріалу

1. Міні-лекція: роль книги в житті О. Кобилянської.
2. Аналіз її щоденників: образ ідеальної людини як результат читацького самовиховання.
3. Робота в групах: скласти таблицю «Книга – вплив – прояв у творчості».

VI. Закріплення нового матеріалу

1. Обговорення: у чому полягає культурна місія читача?
2. Творче завдання: створити рекомендаційний список книг для сучасного учня, який прагне розвиватися духовно.

3. Інтерактивна вправа «Коло думок»: яку книгу ви порадили б О. Кобилянській сьогодні?

VII. Підбиття підсумків уроку

Учитель підкреслює, що Кобилянська – приклад інтелектуальної самореалізації, духовного вдосконалення через читання.

VIII. Домашнє завдання

Написати міні-твір «Я і книга: моя читацька культура».

Урок 4

Тема уроку. Творчість Ольги Кобилянської як відображення її читацьких зацікавлень.

Мета уроку (формувати компетентності):

предметні (поглибити знання про художній світ Кобилянської через аналіз її читацьких інтересів; показати вплив улюблених письменників на тематику її творів);

ключові (розвивати аналітичне мислення, уміння бачити зв'язки між культурними явищами);

загальнокультурні (виховувати любов до книги як джерела духовного розвитку).

Мета уроку:

навчальна – поглибити знання про художній світ Кобилянської через аналіз її читацьких інтересів.

розвивальна – розвивали мислення, уміння будувати власні висловлювання;

виховна – формувати у здобувачів освіти любов до книги як засобу особистісного розвитку.

Методи, прийоми і форми роботи: бесіда, доповідь, «мозковий штурм», робота в групах, цитатний аналіз, «коло ідей», творчі завдання.

Забезпечення уроку: портрет письменниці.

Роздатковий матеріал: цитати з творів «Людина», «Царівна», «Valse mélancolique».

Перебіг уроку

I. Організаційний момент

Привітання, оголошення теми уроку.

II. Перевірка домашнього завдання

Бліц-опитування:

- Які риси модернізму проявляються у творчості Кобилянської?
- Як особисті переживання вплинули на її стиль?

III. Оголошення теми мети уроку. Мотивація навчальної діяльності

1. Оголошення теми й мети уроку вчителем.

Тема уроку – «Творчість Ольги Кобилянської як відображення її читацьких зацікавлень». Сьогодні на уроці ми спробуємо показати, що художній світ Ольги Кобилянської формувався під впливом європейської літератури.

2. «Мозковий штурм»: Що дає сучасній людині читання книг?

IV. Актуалізація опорних знань

Бесіда: які книги могли вплинути на формування світогляду Кобилянської?

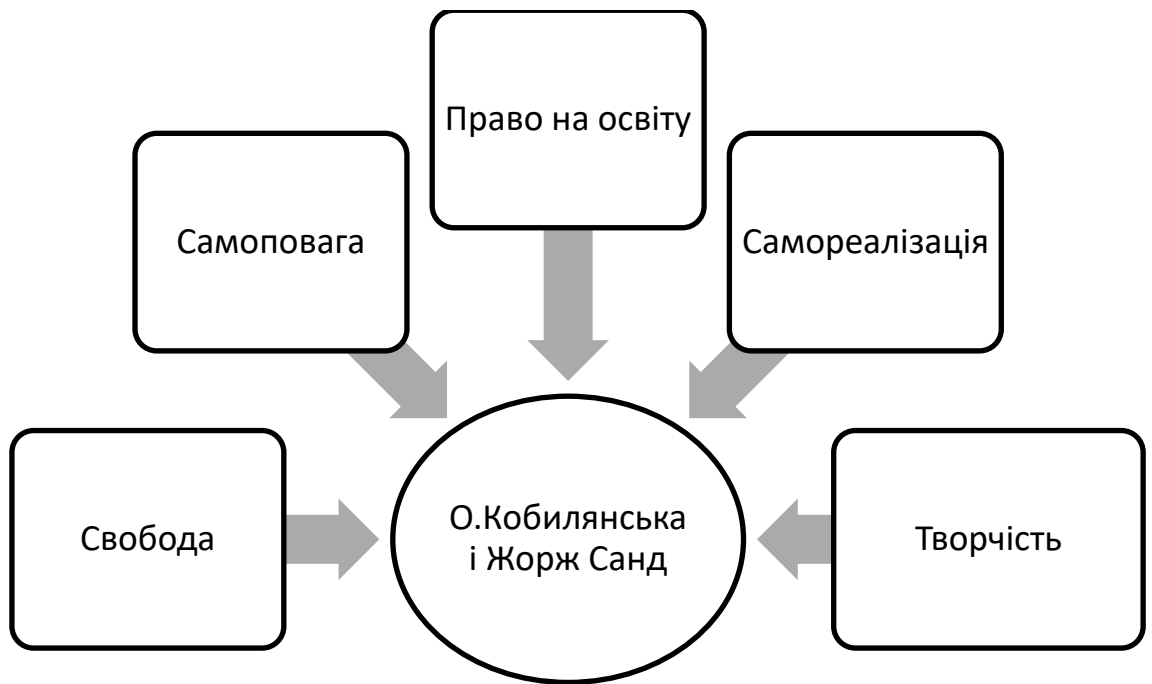
V. Вивчення нового матеріалу

1. Доповідь заздалегідь підготовленого учня про літературні уподобання Ольги Кобилянської.
2. Складання таблиці за прослуханою доповіддю

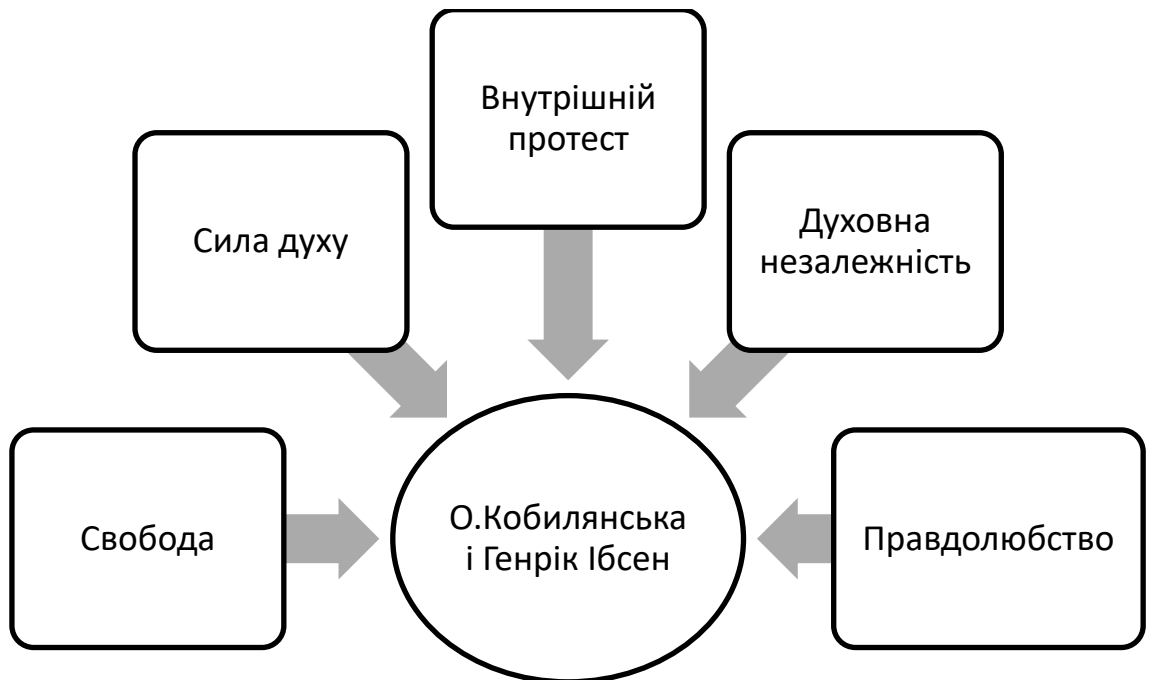
Письменник / Філософ	Основні ідеї	Що перейняла Кобилянська	Відображення у творчості
Жорж Санд	Рівноправ'я жінок, духовна незалежність, любов як єдність душ, а не соціальний обов'язок.	Ідеї жіночої свободи, самоповаги, права на освіту та творчість.	Героїні прагнуть самореалізації (повісті «Царівна», «Людина»).
Генрік Ібсен	Критика суспільної моралі, зображення « нової жінки », що прагне вийти за межі патріархальних норм.	Образ сильної особистості, яка шукає правду і не боїться конфлікту із суспільством.	Тема внутрішнього протесту й духовної незалежності (« <i>Valse mélancolique</i> »).
Фрідріх Ніцше	Ідея « надлюдини », культ сили духу, самотворення, воля до життя.	Усвідомлення людини як творця власної долі, прагнення гармонії між духовним і тілесним.	Героїні Кобилянської — цілісні, сильні, вольові натури (« <i>Апостол черні</i> », « <i>Через кладку</i> »).

3. Короткі доповіді про видатних особистостей, книги яких читала письменниця – Жорж Санд, Генрік Ібсен, Фрідріх Ніцше.

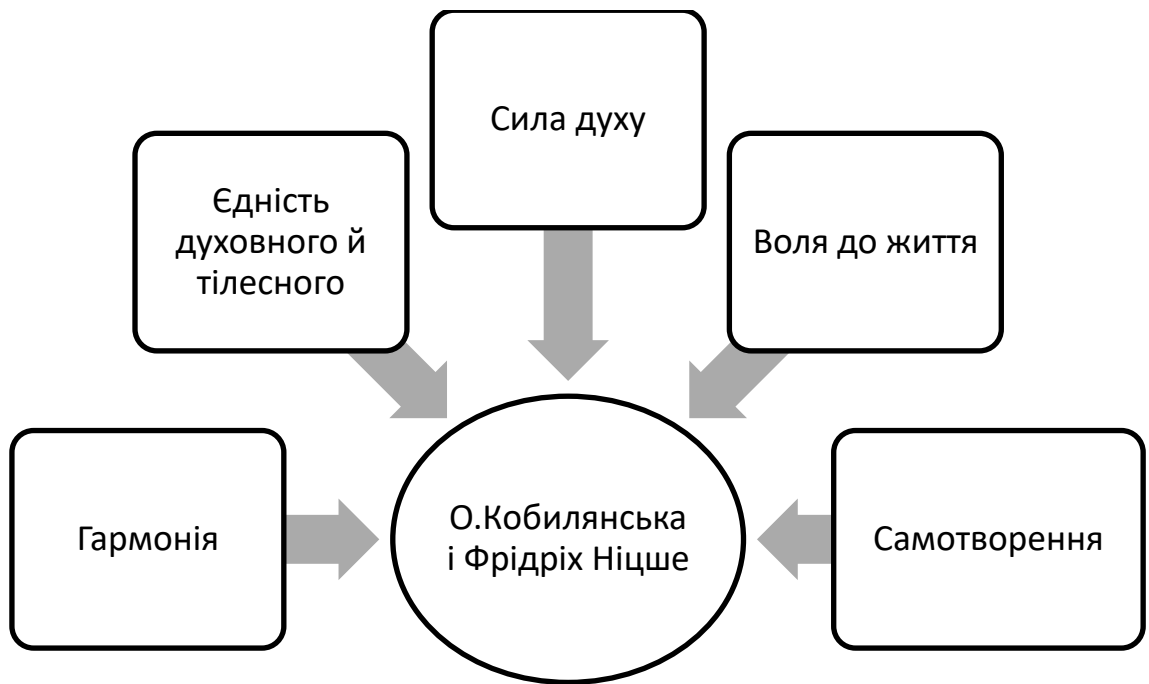
4. Робота у групах: визначити риси, спільні між Кобилянською та її улюбленими авторами: I - Жорж Санд, II - Генрік Ібсен, III - Фрідріх Ніцше.

*Рис. 2.8. Спільне в О. Кобилянської і Жорж Санд
[сформовано автором]*

*Рис. 2.9. Спільне в О. Кобилянської і Генріка Ібсена
[сформовано автором]*

*Рис. 2.10. Спільне в О. Кобилянської і Фрідріха Ніцше
[сформовано автором]*

VI. Закріплення нового матеріалу

1. Робота з цитатним матеріалом за творчістю О. Кобилянської. Учні діляться на три групи: перша шукає серед запропонованих цитати, які ілюструють зв'язок з ідеями Жорж Санд, друга – Г. Ібсена, третя – Ніцше. На основі цитат скласти і заповнити схеми, які можуть мати поданий нижче вигляд.

самоповага, усвідомлення власної гідності	• «Я хочу бути собі ціллю, не засобом у чужих руках!» («Людина»)
протест проти ролі жінки як прикраси суспільства	• «Я не хочу бути лялькою, що її прикрашають, щоб потім виставити на показ.» («Царівна»)
вірність своїм переконанням, духовна цілісність	• «Хочу жити для ідеї, а не для людей, котрі її не розуміють.» («Царівна»)

*Рис. 2.11. Утілення ідей Жорж Санд у творах Ольги Кобилянської
[сформовано автором]*

внутрішня свобода, незалежність	• Я не покорюся нікому, бо сама собі пані!» («Valse mélancolique»)
самостійність, прагнення самореалізації	• «Хіба жінка не має права жити своїм розумом, своєю душею?» («Valse mélancolique»)
прагнення волі, протест проти обмежень	• «Життя без свободи для мене — не життя, а тюрма» («Людина»)

*Рис. 2.12. Утілення ідей Г. Ібсена у творах Ольги Кобилянської
[сформовано автором]*

сила духу, непокора долі	• «Треба мати силу в собі, щоб іти проти хвиль, а не з ними.» («Людина»)
самотворення, внутрішня стійкість	• «Я не з тих, що хиляться перед долею. Я сама творю свою долю.» («Царівна»)
активність, любов до життя, воля до боротьби	• «Життя — то боротьба, і я люблю його саме за те.» («Valse mélancolique»)

*Рис. 2.13. Утілення ідей Ф. Ніцше у творах Ольги Кобилянської
[сформовано автором]*

2. Творче завдання: скласти інтерв'ю з О. Кобилянською про її улюблених письменників.

Приклад:

Пані Ольго, кого Ви вважаєте своїми улюбленими письменниками чи духовними наставниками?

Що приваблює Вас у творчості Жорж Санд?

Як Ви сприймаєте образ жінки у творах Жорж Санд? Чи близький він до Вашого власного ідеалу?

Яке значення має для Вас творчість Генріка Ібсена?

Чи вплинув Ібсен на створення Ваших жіночих образів?

Що саме Вас надихає у філософії Фрідріха Ніцше?

Як Ви ставитеся до ідеї «надлюдини»? Чи можна її застосувати до духовного розвитку людини?

Які спільні риси Ви бачите між цими трьома авторами?

Як їхні ідеї позначилися на Вашому світогляді та творчості?

Що б Ви порадили сучасним читачам: яких авторів читати, щоб стати «людиною своєї доби»?

3. Інтерактивна вправа «Коло ідей»: які книги формують сучасну українську літературу?

Учням потрібно запропонувати книги сучасних митців. Приклад виконання завдання нижче.

№	Автор	Назва твору	Тематика
1	Василь Шкляр	«Чорний ворон»	Боротьба українських повстанців за незалежність у 1920-х роках, незламність духу.
2	Сергій Жадан	«Інтернат»	Війна на Донбасі очима звичайної людини, збереження людяності в умовах жаху.
3	Андрій Кокотюха	«Червоний»	Героїзм і гідність українських вояків у боротьбі проти радянського режиму.
4	Марія Матіос	«Нація»	Доля українців у часи воєн і репресій, духовна стійкість.
5	Оксана Забужко	«Музей покинутих секретів»	Історична пам'ять, жіноча доля, боротьба українців у XX столітті.
6	Ірен Роздобудько	«Амулет Паскаля»	Віра, відповідальність, патріотизм через особисту історію.
7	Володимир Лис	«Століття Якова»	Трагедія України XX століття через життя однієї

			людини, любов до рідної землі.
8	Люко Дашвар	«На запах м'яса»	Війна, біль, людська гідність і вибір на тлі сучасних подій.
9	Олена Стяжкіна	«Смерть лева Сесіла мала сенс»	Філософський погляд на війну, ідентичність, відвагу бути українцем.
10	Артур Проць	«Доброволець»	Історії українських воїнів, які стали символами мужності та патріотизму.

VII. Підбиття підсумків уроку

Учитель узагальнює: творчість Кобилянської – це синтез духовного досвіду людства, що засвідчує силу книги як джерела натхнення.

VIII. Домашнє завдання

Підготувати повідомлення «Гуманістичні мотиви у творчості Ольги Кобилянської».